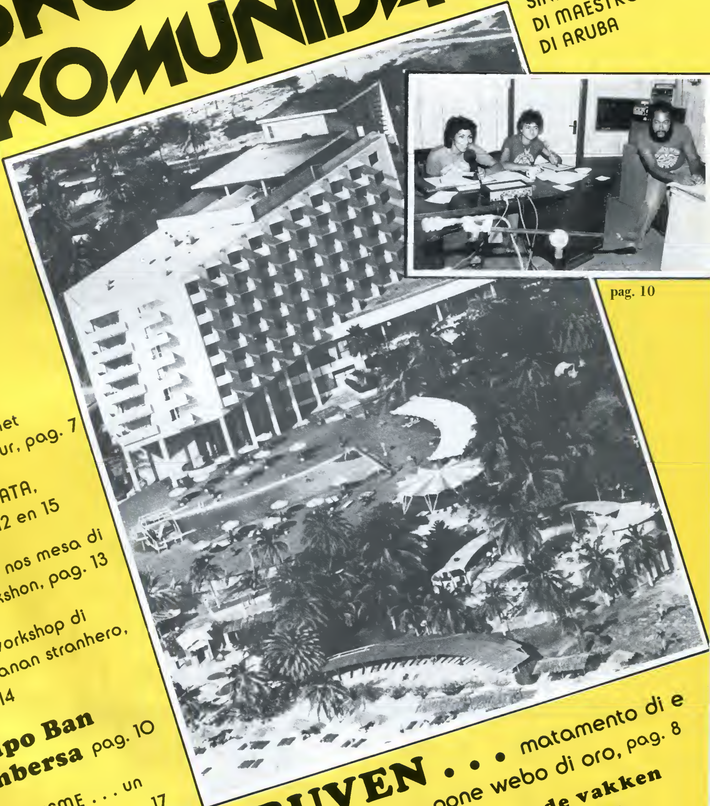
aña 14
no. 7
sept. 1983

SKOL & KOMUNIDAT

SIMAR
SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA

pag. 10

redaktie: c. tromp, r. oomen, h. oplaat, q. maduro en l. emerencia.
redaktie-adres: kantoor simar, sabana blanco 36.
bank skol & komunidat: a.b.n., banknr. 31.47.886.
layout en fotografie: r. de graaff.
drukker: vad.

simar, sindikato di maestronan di aruba, sabana blanco 36, pob 582, oranjestad, tel. 24219.

bestuur: madonna stephens, voorzitter; henk weustink, vice-voorzitter/2e penningmeester; jani stamper, 1e sekretaris; jaime mata, 1e penningmeester; mirella wijngaarden, 2e sekretaris.
sekretaresse kant.: mevr. f. alexander.
bank simar: a.b.n. 31.47.290.

SKOL & KOMUNIDAT

aña 14 - no. 7

september 1983

sindikato di maestronan di aruba

PREISNAN PA ABONO RIBA SKOL & KOMUNIDAT PA AÑA 1983 (10 NUMERO)

- ☐ antias naf. 32,50
- ☐ hulanda ku bapor naf. 32.50
- ☐ hulanda ku avion naf. 55,—
- ☐ otro paisnan ku bapor naf. 32,50

nomber: ....

....

adres: ....

....

manda un chèk of deposita plaka riba kuenta bankario a.b.n. nr. 31.47.886.
manda e formulario aki pa:
skol & komunidat,
cashero 17, aruba, n.a.

Onderzoek naar de vakken

In het kader van een 3-jarige zomerkursus aan de University of the West Indies, Trinidad, heeft Felix Bardouille een onderzoek verricht naar de vakken aardrijkskunde en geschiedenis. Onder andere betrof dit onderzoek de behoefte tot nascholing in de twee genoemde vakken bij leerkrachten in de basisschool en ook hun mening over de genoten aardrijkskunde en geschiedenislessen op de Arubaanse Pedagogische Akademie.
Dit onderzoek is verricht onder leerkrachten die hun 3-jarige opleiding helemaal op Aruba hebben gevolgd. Het ging hier om 130 leerkrachten, waarvan uiteindelijk 90 hun medewerking hebben verleend aan het onderzoek.

Nascholing

Nascholing van leerkrachten is een veelbesproken thema, vooral in kringen van de pedagogische akademies op Aruba en Curaçao.
Er zijn verschillende redenen voor de belangstelling van de pedagogische akademies voor nascholing:
- Men vindt het noodzakelijk dat zittende leerkrachten op de hoogte blijven van moderne ontwikkelingen op pedagogisch en didaktisch terrein.
- Ook op het gebied van stofkennis is er beweging en de zittende leerkrachten moeten bij blijven.
- Om verschillende redenen zijn er veel leerkrachten wiens stofkennis lacunes vertoont en daar moet iets aan gedaan worden.
- Vooral op Aruba zijn er de laatste jaren weinig aanmeldingen en men vindt dat de bestaande organisatie en infra-structuur en de aanwezige know-how op de pedagogische academie aangewend kunnen worden voor de nascholing van de zittende leerkrachten.

Bij al deze overwegingen is er de basisgedachte aanwezig dat nascholing het rendement van het onderwijs kan vergroten.
Echter voor zover mij bekend, zijn er nog nooit pogingen ondernomen om de meningen van de zittende leerkrachten zelf te peilen.
Om in deze leemte te voorzien of in ieder geval een steentje bij te dragen heb ik besloten een drietal vragen over nascholing op te nemen in de enquête.
Volledigheidshalve zij er nogmaals op gewezen dat de enquête gericht is op de vakken aardrijkskunde en geschiedenis.
De vragen over nascholing zijn dus ook gericht op deze 2 vakken.

De vragen zijn:

1. *Vindt u dat de APA nascholing moet aanbieden?*

Ak:	ja	nee	alleen op verzoek
Ge:	ja	nee	alleen op verzoek

→

AARDRIJKSKUNDE EN GESCHIEDENIS

2. *Indien de APA nascholing zou aanbieden, zou u er gebruik van maken?*

Ak: Ja Nee
Ge: Ja Nee

3. *Nascholing moet zich richten op:*

a) alleen didaktiek Ak: a - b - c (omcirkel uw voorkeur)
b) alleen stofkennis
c) beide Ge: a - b - c (omcirkel uw voorkeur)

Vraag 1:
Deze vraag werd door 88 personen beantwoord wat betreft aardrijkskunde en door 86 personen wat betreft geschiedenis.

Aardrijkskunde

	Aantal	Procent
Ja	63	71.6%
Nee	2	2.3%
Op verzoek	23	26.1%
	88	100%

Geschiedenis

	Aantal	Procent
Ja	61	70.9%
Nee	1	1.2%
Op verzoek	24	27.9%
	86	100%

Deze 2 tabellen spreken voor zich. De overgrote meerderheid der leerkrachten is van mening dat nascholing aangeboden moet worden.

Vraag 2:
Deze vraag werd voor beide vakken door 87 personen beantwoord.

Aardrijkskunde

Ja	82 personen	94.3%
Nee	5 personen	5.7%

Geschiedenis

Ja	80 personen	92.0%
Nee	7 personen	8.0%

Ook bij deze vraag een zeer positief resultaat voor nascholing.

Vraag 3:
Deze vraag werd voor beide vakken door 88 personen beantwoord.

Aardrijkskunde

	Aantal	Procent
Didaktiek	3	3.4%
Stofkennis	10	11.4%
Beide	75	85.2%
	88	100%

Geschiedenis

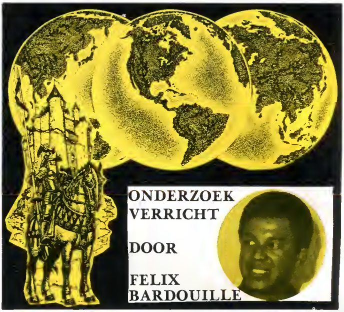
	Aantal	Procent
Didaktiek	4	4.5%
Stofkennis	10	11.4%
Beide	74	84.1%
	88	100%

Uitgaande van de antwoorden op deze 3 vragen blijkt zeer duidelijk dat er een behoefte is aan nascholing.
Verrassend is het hoge percentage (94.3%) respondenten die verklaarden nascholingskursussen te willen volgen.
De voorstanders van nascholing in de kringen van de pedagogische akademies hebben blijkbaar de situatie goed aangevoeld.
Duidelijk blijkt ook dat er een duidelijke behoefte bestaat aan nascholing op didaktisch en op vakinhoudelijk gebied. Ik geloof dat we hieruit kunnen konkluderen dat de leerkrachten die de enquête ingevuld hebben zich ervan bewust zijn dat ze op beide gebieden een achterstand oplopen indien er niet op systematische wijze aan gewerkt wordt om zich op de hoogte te houden van moderne ontwikkelingen.

De aardrijkskunde- en geschiedenislessen op de APA

De vragen betreffende de mening van de leerkracht over de genoten lessen aardrijkskunde en geschiedenis op de APA waren als volgt:

1. Waren de *vakdidaktische* lessen van de APA relevant voor de praktijk van het lesgeven?
2. Was de stofkennis gekregen op de APA een goede voorbereiding voor het werken binnen de leerplaneisen van de basisscholen waar u gewerkt hebt?
3. Vindt u dat de lessen op de APA moeten omvatten:
   a. alleen didaktiek
   b. alleen stofkennis
   c. beide.
4. In het lesrooster van de APA wordt aan aardrijkskunde en geschiedenis respektievelijk 1 lesuur per week toebedeeld.
   Volgens u is dit
   ak: zeer ontoereikend 1 2 3 4 5 zeer toereikend
   ge: zeer ontoereikend 1 2 3 4 5 zeer toereikend

De beantwoording van bovengenoemde vragen was als volgt:

Vraag 1:

Deze vraag werd door 71 personen beantwoord. In vergelijking met de andere vragen is dit relatief weinig. Echter dit is te begrijpen indien men in overweging neemt dat niet iedereen les heeft gegeven in de klassen 4, 5 en 6 waar de vakken ak en ge officieel op het rooster moeten staan. M.a.w. het is te verwachten dat degenen die nooit in genoemde klassen hebben gestaan deze vraag niet hebben beantwoord. De reacties op deze vraag waren:

Ak: helemaal niet 1 2 3 4 5 zeer relevant
Ge: helemaal niet 1 2 3 4 5 zeer relevant

Aardrijkskunde

Waardering	Aantal	Procent
1	18	25.4%
2	26	36.6%
3	18	25.4%
4	9	12.6%
5	—	—
	71	100%

Geschiedenis

Waardering	Aantal	Procent
1	16	22.5%
2	30	42.4%
3	16	22.5%
4	9	12.6%
5	—	—
	17	100%

Een groot deel van deze ex-Apanen vindt dat de vakdidaktische lessen op de APA zowel voor Aardrijkskunde (62%) als voor Geschiedenis (64.9%) als voorbereiding op het lesgeven op de basisschool beneden peil zijn.
Slechts een klein gedeelte (12.6%) van de respondenten vond de vakdidaktische lessen een goede voorbereiding.

Vraag 2:
Ak: helemaal niet 1 2 3 4 5 zeer relevant
Ge: helemaal niet 1 2 3 4 5 zeer relevant

Aardrijkskunde

Waardering	Aantal	Procent
1	24	34.3%
2	27	37.1%
3	15	21.4%
4	5	7.2%
5	—	—
	71	100%

Geschiedenis

Waardering	Aantal	Procent
1	21	30%
2	30	41.4%
3	16	22.9%
4	4	5.7%
5	—	—
	71	100%

Deze vraag is ook door 71 personen beantwoord.
Voor deze vraag geldt dezelfde opmerking als die bij vraag 3 t.a.v. het feit dat relatief weinig mensen deze vraag beantwoord hebben.
Ook wat betreft stofkennis is een ruime meerderheid van deze ex-Apanen van mening dat de voorbereiding op de APA beneden de maat is.
Een zeer laag percentage van de respondenten waardeert de vakinhoudelijke voorbereiding als goed (ak. 7.2% — ge. 5.7%). Deze percentages zijn bedroevend laag. →

Desondanks blijft de nieuwsgierigheid bestaan of deze percentages voor alle "jaargangen" gelden. Mijn persoonlijke nieuwsgierigheid gaat vooral uit naar de geslaagden van de jaren tachtig. Reden hiervoor is dat deze groep zijn aardrijkskunde- en geschiedenislessen op de APA van mij heeft gehad. Wat betreft de validiteit van de antwoorden gegeven op deze vraag door deze "tachtigers" zij opgemerkt dat velen deze vraag hebben beantwoord zonder ooit deze vakken gegeven te hebben in de vierde, vijfde of zesde klas. Er waren in totaal 33 respondenten die in 1980, '81 of '82 geslaagd zijn. Hiervan hebben 22 vraag 4 beantwoord voor beide vakken.

De resultaten zijn als volgt:

Aardrijkskunde			Geschiedenis		
Waardering	Aantal	Procent	Waardering	Aantal	Procent
1	6	27.3%	1	5	22.7%
2	10	45.4%	2	11	50 %
3	6	27.3%	3	5	22.7%·
4	—		4	1	4.6%
5	—		5	—	—
	22	100%		22	100%

Globaal gezien vinden we hier dezelfde verhouding in de percentages. Ook onder de "tachtigers" is er een ruime meerderheid welke vindt dat de stofkennisvoorbereiding niet relevant was.

Vraag 3:
Deze vraag werd beantwoord door 89 personen wat betreft aardrijkskunde en door 88 voor geschiedenis. De reacties waren als volgt verdeeld:

Aardrijkskunde			Geschiedenis		
	Aantal	Procent		Aantal	Procent
Didaktiek	1	1.1%	Didaktiek	2	2.3%
Stofkennis	3	3.4%	Stofkennis	3	3.4%
Beide	85	95.5%	Beide	83	94.3%
	89	100%		88	100%

Deze aantallen en percentages spreken duidelijke taal. De overgrote meerderheid der respondenten zijn van mening dat de akademie zowel de didaktische als de vakinhoudelijke kant van de vakken moet belichten.

Vraag 4:
Volgens u is dit:
Ak: zeer ontoereikend 1 2 3 4 5 zeer toereikend
Ge: zeer ontoereikend 1 2 3 4 5 zeer toereikend

Aardrijkskunde			Geschiedenis		
Waardering	Aantal	Procent	Waardering	Aantal	Procent
1	33	37.5%	1	31	36.0%
2	44	50 %	2	44	51.2%
3	9	10.2%	3	9	10.5%
4	2	2.3%	4	2	2.3%
5	—	—	5	—	—
	88	100%		86	100%

Ook deze cijfers spreken duidelijke taal. Een grote meerderheid vindt dat voor beide vakken de beschikbare tijd onvoldoende tot zeer ontoereikend is. Nogmaals valt op dat de waardering "zeer toereikend" door niemand is aangestipt.

Achtergrondgegevens

Om de mening van de respondenten beter te kunnen interpreteren is het relevant om ook een blik te werpen op enige achtergrondgegevens van deze respondenten.

1. *Vraag: Wat was uw opleiding vóór de APA?*

	Aantal	Procent
Dag-HAVO	70	77.8%
Aond-HAVO	12	13.4%
VWO	1	1.1%
Kleuterleidsteropleiding	1	2.2%
MMS	4	4.4%
HBS-C	1	1.1%
	90	100%

2. *Vraag: Hoeveel jaren heeft u de vakken aardrijkskunde en geschiedenis NIET gehad vóór u de APA binnenkwam?*

Aardrijkskunde			Geschiedenis		
	Aantal	Procent		Aantal	Procent
0 jaar	67	74.4%	0 jaar	63	70%
1 jaar	3	3.3%	1 jaar	2	2.3%
2 jaar	4	4.6%	2 jaar	8	8.9%
3 jaar	6	6.7%	3 jaar	8	8.9%
4 jaar	4	4.4%	4 jaar	3	3.3%
5 jaar	4	4.4%	5 jaar	3	3.3%
6 jaar	1	1.1%	6 jaar	1	1.1%
7 jaar	0	—	7 jaar	1	1.1%
17 jaar	1	1.1%	17 jaar	1	1.1%
	90	100%		90	100%

In tegenstelling tot het vermoeden welke nogal eens wordt geuit, heeft de meerderheid van deze ex-Apanen wel de vakken aardrijkskunde en geschiedenis in hun vakkenpakket gehad. Desalniettemin is het percentage personen (ak. 33% en ge. 30%) welke deze vakken al 1 of meer jaren niet gehad heeft hoog genoeg om een zekere ongerustheid te rechtvaardigen.

3. *Vraag: Waar hebt u het laatst ak.| ge. gehad vóór de APA?*
(ook de klas aangeven, b.v. HAVO klas 3)

Ak. ....
Ge. ....

De oogst van deze vraag is zeer gevarieerd. 15 verschillende mogelijkheden worden genoemd. Dit is wel opvallend gezien 't feit dat als vooropleiding voor de APA geëist wordt HAVO (VWO) of de kleuterleidsteropleiding. Hiervan uitgaande is het toch wel een verrassing zoveel mogelijkheden tegen te komen.
De mogelijkheden die genoemd werden zijn:

	Ak.	Ge.
HAVO klas 5:	60X	51X
Avond-HAVO klas 3:	9X	9X
HAVO klas 3:	6X	6X
HAVO klas 4:	1X	1X
HAVO klas E3:	1X	—
HAVO klas E2:	—	1X
VWO klas 6:	1X	—
VWO klas 4:	—	1X
MAVO klas 2:	1X	1X
MAVO klas 3:	2X	3X
MAVO klas 4:	2X	3X
MMA klas 4:	1X	1X
MMA klas 5:	4X	4X
MULO A:	1X	6X
HBS C klas 5:	1X	1X

Hieruit blijkt wel dat er grote diversificatie bestaat wat betreft achtergrond en niveau van de studenten op het moment dat zij de APA binnenstappen. De eerste vraag welke zich opdringt is hoe de aan te bieden stof aan te passen aan een groep met zulke verschillen, beginsituatie en niveau.

4. *Vraag: Was de leerstof gehad vóór de apa nuttig voor de te geven lessen op de basisschool?*

Ak: helemaal niet 1 2 3 4 5 zeer nuttig
Ge: helemaal niet 1 2 3 4 5 zeer nuttig

Aardrijkskunde			Geschiedenis		
Waardering	Aantal	Procent	Waardering	Aantal	Procent
1	16	19.3%	1	19	22.9%
2	17	20.5%	2	16	19.3%
3	25	30.1%	3	29	34.9%
4	16	19.3%	4	13	15.7%
5	9	10.8%	5	6	7.2%
	83	100%		83	100%

Een kleine meerderheid (ak. 60.2% · ge. 57.8%) waardeert de lessen vóór de APA toch wel positief wat betreft relevantie voor de basisschool. Opvallend is wel dat vooral wat betreft aardrijkskunde een niet onaardig percentage (ak. 10.9% · ge. 7.2%) van de respondenten de lessen vóór de APA zelfs als zeer nuttig hebben gewaardeerd. →

Een ander punt dat interessant is te noemen is het volgende:
Van de 9 personen die de leerstof van vóór de APA als zeer nuttig hebben gewaardeerd hadden er 7 de dag-HAVO als vooropleiding, 4 van deze 7 personen hebben de APA in 1976 afgemaakt (1 in 1975; 1 in 1980 en de andere is onduidelijk aangegeven). De reden waarom zoveel "1976-ers" hier vertegenwoordigd zijn, is niet meteen duidelijk. Waarschijnlijk heeft het te maken met de accenten die gelegd werden in het vak tijdens hun HAVO-loopbaan.
De enige VWO-er van de respondenten laat ook een intrigerende reactie zien, n.l. de aardrijkskundelessen vóór de APA werden als zeer nuttig ervaren terwijl de geschiedenislessen er slechts van af komen, n.l. "helemaal niet" nuttig.
Wat betreft de groep die de waardering "zeer nuttig" hebben aangeduid nog het volgende:
- geen enkele van de 12 avond-HAVO-klanten hebben noch voor aardrijkskunde noch voor geschiedenis "zeer nuttig" aangekruist,
- de 4 MMS-klanten hebben een zeer nuttige waardering voor beide vakken,
- de 2 kleuterleidsters noch de ene HBS-C-klant vonden de lessen van de vakken vóór de APA zeer nuttig.

5. *Vraag: Indien volgens u de lessen op de basisschool geen optimaal rendement opleveren, wat zijn volgens u de belangrijkste hindernissen?*

	Ak.	Ge.
Gebrekkige opleiding van de leerkrachten		
Gebrekkige lesvoorbereiding		
Gebrek aan materiaal		
Gebrek aan begeleiding van de leerkrachten		
Geen leerplan		
Anderszins		

S.v.p. maximaal 3 der hindernissen aangeven. Gebruik hierbij de cijfers 1-2-3-4 waarbij de 3 de ergste graad van hinderlijkheid aanduidt.
Deze vraag werd door 8 personen niet beantwoord. Gezien het feit dat 6 personen bij de beantwoording van deze vraag de waarderingsschaal niet gebruikt hebben en slechts met kruisjes gewerkt hebben zal in het verwerkingsschema der resultaten ook een kolom kruisjes voorkomen. Hierdoor is in ieder geval te zien hoe vaak in totaal een hindernis genoemd is.

Aardrijkskunde	1	2	3	kruisjes	totaal	Percent. genoemd
Gebrekkige opleiding leerkrachten	18	15	19	5	57	69.5%
Gebrekkige lesvoorbereiding	14	7	8	1	30	36.6%
Gebrek aan materiaal	9	22	23	4	59	72. %
Gebrek begeleiding leerkrachten	7	17	11	4	39	47.6%
Geen leerplan	7	5	7	1	20	24.4%

Geschiedenis	1	2	3	kruisjes	totaal	Percent. genoemd
Gebrekkige opleiding leerkrachten	16	17	16	5	54	65.9%
Gebrekkige lesvoorbereiding	14	8	7	1	30	36.6%
Gebrek aan materiaal	8	19	23	4	55	67.1%
Gebrek begeleiding leerkrachten	6	18	11	4	39	47.6%
Geen leerplan	8	6	6	1	21	25.6%

Verder werden nog bij "anderszins" genoemd:
- methode verouderd 4X
- regionalisering 1X
- uniforme methode 1X
- gericht op lessen op de basisschool 1X
- beschouwd als "bijvak" 1X

Zoals hierboven al aangeduid werd deze vraag beantwoord door 82 personen. Dit betekent dat 67.1% van degenen die deze vraag hebben beantwoord, "gebrek aan materiaal" genoemd hebben als een hindernis. De factor "gebrekkige opleiding leerkracht" werd door 65.9% van de respondenten genoemd.
Iets meer dan een kwart vond "gebrek aan materiaal" zelfs de ergste hindernis.

Suggesties voor de APA

Noem een aantal maatregelen dat volgens uw mening het rendement en de efficiëntie van de lessen op de APA zou vergroten.

- bij stofkennis en didaktieklessen meer richten op de praktijk en eigen omgeving 30X

- bij stofkennis en didaktieklessen meer richten op de praktijk en eigen omgeving 30X
- invoering op APA van leerplan gericht op basisschool 28X
- aanschouwingsmateriaal 12X
- APA-docent moet op de hoogte zijn van basisschoolleerstof 11X
- meer stofkennis 11X
- meer materiaal op de APA, b.v. literatuur 10X
- meer begeleiding 9X
- excursies/uitstapjes als onderdeel leerplan 8X
- laten lesgeven aan de groep 7X
- meer (project) gedachten aan de studenten 7X
- betere docenten 6X
- meer didaktiek, beter didaktiekboek 5X
- meer lesuren 5X
- goede lesvoorbereiding 4X
- praktijkbegeleiding door docenten met basisschoolervaring 3X
- aardrijkskunde- en geschiedeniseisen in vakkenpakket 3X
- docent sommige lessen voordoen 3X
- integratie stofkennis en didaktiek 3X
- studenten meer motiveren SX
- meer diskussies in groepen stimuleren 2X
- stof verzamelen 1X
- zorgen voor vervanger wanneer docent voor langere tijd afwezig is (1971) 1X
- APA 5-jarige opleiding maken met nadruk op zaakvakken gedurende eerste 2 jaren 1X
- meer aandacht zaakvakken 1X
- begeleidende leerkrachten meer kritiek durven geven aan de kwekeling 1X
- meer kreativiteit van de studenten stimuleren 1X
- meer continuïteit van vakleerkrachten 1X
- eerste 2 trimesters niet naar basisschool 1X
- betere nabespreking van gegeven lessen 1X
- handenarbeidlessen betrekken bij zaakvakken 1X
- meer praktijklessen 1X
- practicum lokalen 1X

VAN HET BESTUUR

Dreigende ontslagen

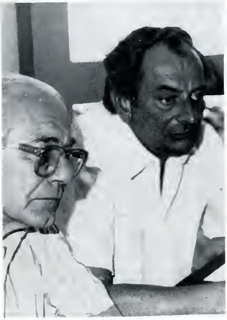
Het bestuur van de Simar wenst al haar leden sterkte, moed en een grote dosis doorzettingsvermogen toe voor dit nieuwe schooljaar.
Het ziet ernaar uit dat we een moeilijk jaar voor de boeg hebben. Behalve de problemen van alledag, steken nieuwe problemen de kop op. De eilandelijke overheid gaat waarschijnlijk stappen ondernemen tegen basisscholen met een gering aantal leerlingen. Wat er precies gaat gebeuren is nog niet duidelijk. De Simar heeft in het verleden meermalen aangedrongen op een duidelijk beleid t.a.v. de "kleine scholen".
Er zullen op korte termijn stappen ondernomen worden om tot dit beleid te komen. Het zal eenieder duidelijk zijn dat maatregelen zoals het samenvoegen van kleine klassen en het fuseren van scholen onherroepelijk zullen leiden tot verlies van arbeidsplaatsen.
In een vergadering met de Gedeputeerde van Onderwijs, gehouden op donderdag 4 augustus j.l., heeft het bondsbestuur duidelijk te kennen gegeven dat alle betrokkenen (overheid, schoolbesturen, vakbond, ouders) inspraak zullen moeten hebben in deze kwestie. Reden waarom het bestuur voor eind augustus een vergadering zal aanvragen van de onderwijskontaktkommissie om deze kwestie te bespreken.
De onderwijskontaktkommissie is een orgaan dat advies geeft aan het B.C. over allerlei zaken die het onderwijs aangaan. In deze kommissie hebben zitting: het Departement van Onderwijs, de dienst Onderwijszaken, alle schoolbesturen en de Simar.
Vlak voor de grote vakantie werden de leerkrachten werkzaam bij het basisonderwijs opgeschrikt door een brief van het R.K. Schoolbestuur (SKOA), waarin stond dat er waarschijnlijk ontslagen zouden vallen. De leden trokken bij de Simar aan de bel en uitten hun verontwaardiging over de gang van zaken. De brief was rijkelijk te laat en weer waren het de gehuwde onderwijzeressen die met ontslag bedreigd werden.
De SKOA heeft toegezegd haar uiterste best te doen om de schade zoveel mogelijk te beperken, en voor zover wij hebben kunnen nagaan zijn alle 'zittende' leerkrachten weer aan de slag. Wel is het zo dat verschillende afgestudeerden van de APA geen betrekking hebben kunnen vinden. Er is dus wel degelijk een overschot aan leerkrachten, maar wij geloven dat er dan nog volop tijd is en gelegenheid om door een voorzichtige planning, waarbij alle schoolbesturen betrokken worden, alle leerkrachten te kunnen inzetten. De Simar heeft in het verleden vaker gesteld dat het onderwijs geen werkverschaffing is. Wij zijn deze mening nog steeds toegedaan. Desondanks durven we nu al te stellen dat bij een betere planning iedereen die dat wenst, ingezet kan worden.

Staffunktionaris

In een gesprek met het SKOA-bestuur werd en passant de vraag gesteld wat de Simar dacht van het aanstellen door de SKOA van een "staffunktionaris". Een staffunktionaris is iemand die namens de SKOA optreedt als inspekteur. Het antwoord van de Simar was, dat als zo iemand als hoofdtaak had kontrole op de leerkrachten uitoefenen en verder niets, zij de zin ervan niet inzag. Zou het echter gaan om iemand met kennis van zaken op onderwijskundig gebied die de leerkrachten kan bijstaan, dan viel er wel over te praten.

Evaluatiekommissie

Ruim twee jaar na het konflikt op de MTS is de evaluatiekommissie geïnstalleerd. Deze kommissie zal het B.C. moeten adviseren omtrent de vraag hoeveel uren een v.b. bij het Middelbaar Technisch Onderwijs moet zijn. De eis van de MTS was indertijd een v.b. van 27 uur, net als bij de andere vormen van Middelbaar Beroeps Onderwijs.

De Nederlandse deskundigen: C. Barnhoorn en D. Broef

Om uit de impasse te geraken na een staking die acht weken duurde, kwamen B.C. en Simar overeen een kommissie in het leven te roepen die middels een onderzoek enige klaarheid in deze zaak moest brengen.
De kommissie bestaat uit:
C. Roose en J. Welmers (namens het B.C.); R. v. Breet en F. v. Drie (namens het Departement van Onderwijs); P. Pronk en M. Stephens (namens de Simar); C. Barnhoorn en D. Broef (Nederlandse deskundigen).
Het onderzoek werd verricht door een onderzoeksgroep bestaande uit:
R. van Breet (socioloog); R. Herdé (onderwijskundige); L. Emerencia (onderwijskundige).
Het wordt in de loop van het schooljaar 83/84 gehouden op de scholen voor Middelbaar Beroeps Onderwijs. Aan de hand van de onderzoekresultaten zal de evaluatiekommissie moeten komen tot een advies aan het B.C. In een van de volgende nummers van Skol & Komunidat zal het bestuur terugkomen op de evaluatiekommissie en uitgebreid verslag geven van de werkzaamheden tot nu toe.

Vakbond of pressure-group?

Een vakbond is een belangenorganisatie. In ons geval is de Simar een organisatie die de belangen van haar leden, de leerkrachten, behartigt. Deze belangen liggen zowel op het materiële als op het ideële vlak.
Er heerst al jaren een (stille) strijd in de bond of je de taak van onze bond eng moet opvatten of juist ruim? Achtereenvolgende besturen hanteerden de ruime opvatting. Als bond probeer je de meest gunstige arbeidsvoorwaarden en werkomstandigheden voor je leden te verkrijgen en te behouden. Je merkt echter al heel gauw dat je niet blindelings voorbij kunt gaan aan wat er reilt en zeilt in het onderwijs en aan ontwikkelingen in je gemeenschap. Als organisatie maak je deel uit van deze gemeenschap. Allerhande ontwikkelingen en verwikkelingen op het politieke, ekonomische of sociale vlak beïnvloeden je werk, je werkomstandigheden, maar ook het funktioneren van de vakbond. Velen in onze gemeenschap, ook Simarleden, verwijten het bestuur dat ze zich te veel opstelt als pressure-group. Men vindt het onnodig dat het bestuur van een vakbond zich kritisch uitlaat over zaken die ogenschijnlijk niets te maken hebben met de belangen van de leden.
Enkele weken voor het begin van de grote vakantie hebben het bestuur en de kommissies en werkgroepen deze zaak besproken. Wij zijn er niet uitgekomen in die ene avond. Een voorstel om er een hele studiedag aan te wijden is door de vergadering aangenomen. De voorbereiding van de studiedag is nog niet rond, maar als het zover is zijn behalve de bestuurs- en kommissieleden, alle Simarleden welkom. Het bestuur heeft de feedback van de leden nodig en slechts door geregeld de werkzaamheden te evalueren kunnen wij als bond vooruitgang boeken. ●

ARUVEN...

Durante e periodo di fakansi nos por a lesa den varios korant tokante supuesto iregularidatnan ku fondonan di Aruven. Dos direktor di Aruven, Pieter Wurtz i Mario Croezé, a worde kulpá di a duna nan mes un kompensashon pa outo ku no tabata kuadra ku e reglanan vigente di e n.v. E konseho di komisarionan, enkabesá pa diputado Efrain Medardo de Kort, a haya ta bon pa suspende e dos direktornan. Un di nan, Mario Croezé, a disidi di bai hues ya ku e ta haña ku e medida tumá kontra dje tabata inhusto.

matamento di e galiña ku por a pone webo di oro

Aruven n.v.a worde fundá na aña 1956, tempo di Juancho Irausquin. Tabata den e komienso di añanan '50 ku Lago, e tempo ei e dunadó di trabou mas grandi, a kuminsa outomatisá. Dor di esaki hopi hende mester a bai kas ke leòf. Pa alivia e problema di desempleo e gobierno di e tempo ei a kuminsa traha riba turismo. L. G. Smith Boulevard a worde konstruí i despues di tempo e hotelnan a lanta. E metanan di e empresa, manera skirbí den su statutonan, ta: * konstruí un of mas hotel, * manehá of laga manehá hotel, hotel-restorant, kasino ets., partisipa den otro empresanan di hotel, hotel-restorant, kasino, ets.
E statutonan ta regla e struktura i e funshonamento di e N.V., p.e.: * e partishon di e akshonnan, * e tarea di e direktiva ku mester konsisti di 5 direktor, * e tarea di e konseho di komisarionan (3-7 komisario). Den Aruven e akshonistanan tin e ultimo palabra, manera ta e kaso den tur kompania anonimo (n.v.). Komo ku gobierno Insular tin e mayoria di e akshonnan den su poder (mas ku 80% al momento), ta é tin e voto desisivo.
E sistema di traha den e N.V. ta lo siguiente: e 5 direktornan ta hasi e trabounan i desishonnan tumá pa e direktornan. Tambe e konseho di komisarionan ta outorisá pa suspende un of mas direktor. E konseho por proponé e akshonistanan pa kita un of mas direktor. E akshonistanan ta disidi si e proposishonnan ta worde tumá si of no. Pues den praktika ta *gobierno* ta disidi.

E promé añanan

Aruba Caribbean Hotel i Aruba Sheraton Hotel tabata e promé dos Hotelnan ku Aruven a konstruí. Kosnan tabata bai bon; ganashi tabata worde hasí. Na kuminsamento di añanan '70, Aruven a laga traha Americana Aruba Hotel, kasi kompletamente ku fondonan propio. E klase di turista ku a bin bishita nos isla durante e promé 20 añanan 'turistiko' tabata 'first-class': hende ku plaka pa gasta.

Temponan malu pa Aruven

Mas o menos na '79 kosnan a kuminsá pinta malo pa Aruven n.v. A bin un kambio den e sorto di turista ku tabata bishita Aruba. Awor e turistanan a kuminsa bin ku 'package-tour'. Esei ta nifiká ku e turista ta gasta hopi menos plaka ku promé. E no ta bai kasino i e ta preferá di kome na otro lugá (mas barata).
Fuera di esaki t'asina ku un hotel ± 200 kamber, manera Caribbean i Sheraton, no ta rendabel mas. Awor pa un hotel primera klase ta rendabel, e mester tin ± 400 kamber, pasobra su gastonan fiho di restorant, nightclub, èts. ta keda kasi meskos ku pa un hotel di 200 kamber.
E kasinonan di Aruven tambe tabata keda bashí. Kompetensia, mas tanto di Concord i Holiday Inn i e hotelnan chikito (mas barata), a hasi kosnan mas difisil pa e hotelnan i kasinonan di Aruven. Nos tin di menshoná ku Holiday Inn i Concord ta manda buska turistanan spesial pa hunga den kasino (junkets). Un hotel grandi manera Concord ta drai praktikamente riba su kasino. I pa kolmo e estado di e hotelnan di Aruven a bai hopi atras. Kasi no tabatin mantenshon. Pues tabatin hopi faktor ku a hasi ku kosnan a kuminsa bai malo pa Aruven.

Kasinonan

Kasino ta un negoshi unda hopi plaka ta lora. Miyones di dòlar ta pasa den e kasinonan di Aruba. Pero, lamentablemente, gobierno den e asunto aki ta pèrde di gana plaka for dic kasinonan. No tin leinan adekua ku ta regla e kasinonan. E kasinonan ta paga 60.000 dolar pa aña i un porsentahe chikito di nan ganashi ta bai pa gobierno. Pero ya ku ta e kasino mes ta determiná su ganashi, e parti ei ta kai afó. pasobra nunka tin ganashi!!!
Gobierno no por kontrola, pasobra e 'knowhow' no t'ei i manera nos a bisa kaba. no tin leinan adekua tampoko.
Akinan nos kier remarka ku ta nèt 'casinowezen' tabata e promé kos ku a worde desentralisá. Te ku awe gobierno insular no a traha ningun lei ku ta regla e kasinonan. Dos biaha un komishon a bai Las Vegas pa bai studia e leinan einan. Nan a bolbe ku hopi idea, pero nada mas a ser hasí.
Aruven mes tin tres kasino. Awor ta Aruven mes ta opera e kasinonan. Despues ku tur e kasinonan a worde operá pa diferente operador, ku sí tabata saka ganashi pa nan mes. Aruven mester a tuma e kasinonan over ku tur riesgo pa Aruvan N.V. Pues pèrdida, salario di empleadonan i di manager, èts. ta worde kubrí pa Aruven. I e kasinonan tabata keda bashí.

Politika partidario den ful e asunto . . .

Fuera di ku pa motibo ku e sorto di turista a kambia, Aruven a kuminsa sufri bou di loke nos por yama 'politika partidario'. Ya ku gobierno insular tin mas ku 80% di e akshonnan ta mas ku kla ku e tin e ultimo palabra. Tabata asina ku den pasado e involvimento di politika partidario tabata bai indirektamente. Pero den e ultimo añanan e influensia di esaki ta hopi mas notabel. E desishonnan tumá dor di Aruven, preshoná dor di gobierno insular, no semper tabata e mihor desishonnan pa Aruven n.v. i sigur nò finansieramente. Mas tanto tabata probecho politiko i personal tabata e motibo prinsipal pa e desishonnan malo aki. Nos tin entendí ku Pedro Bislip, awor gezaghebber di Aruba, a haya problema den MEP, pasobra e lo tabata oponé sierto desishonnan ku gobierno insular kier a impone e direktiva di Aruven, di kual e tabata forma parti.
Hopi biaha e politika partidario tabata bai fuera di konosemento di direktiva di Aruven. Sierto personanan di e partido mayoritario tabata 'deal' direktamente ku e operadornan di tanto e hotelnan komo e kasinonan. Pa hasi e asunto di politika partidario mas kla, nos lo hasi menshon di algun kaso spesifiko.

→

'Gangsternan'. . .

Un delegashon di B.C., ku e.o. Nel Oduber, Casper Boekhoudt, Armando Muyale i sra. mr. Robbers a bai Merka pa negoshá bendemento of hürmento di Sheraton Hotel. Nan a negosha ku Merle Howard i Earl Thompson, ku tabata konosí di ta 'gangsternan' pisá. Pero awor e parti mas serio ta bin: B.C. no tin e kompetensia pa bende of hür e hotel; esaki ta kompetensia di Aruven n.v.! Direktiva di Aruven a disidi ku no ta negosha ku Howard i Thompson i B.C. mester a hala atras. Pero nan a priminti Howard i Thompson e hotel kaba i nan a purba pa haña e direktiva asina leu pa manda un karta pa e "gangsternan'. Pero e fli ei no a subi. Kon a para ku e asunto aki nos no sa!

Arowak n.v.

Sierto momento Aruba Sheraton Hotel a kuminsa bai hopi atras. E kadena di Sheraton International a disidi di entrega e 'operashon' di e hotel bèk. Arowak n.v., den kual Hendrik Croes tabata partisipa, a tuma e 'operashon' di e hotel, pero a keda 'franchise' e nomber di Sheraton pa por hasi uso di nan sistema di reservashon. Na momento ku Arowak n.v., di un manera hopi straño i sospechoso, a bai fayit, nan tabatin debenan na empresanan lokal te ku mas o menos 6 miyon florin (ku e.o. mas ku f. 700.000,-- na debe di awa). Aruven sí tabata worde pagá, pa asina nan no worde 'strobá' den e 'operashon' di e hotel.
Fuera di esei Arowak n.v. tabata kumpra sierto produktonan direktamente for di eksterior, na 40% mas karo ku e balor di e merkado normal. E kompania unda Arowak tabata kumpra na Merka tabata di e mesun hendenan di Arowak n.v.! Einan so Arowak tabata hasi ganashi barbaro.
Ora Arowak n.v. a bai 'zogenaamd' fayit, hopi turista na Merka ya a a paga nan estadia na Aruba, i Aruven, pa no daña nòmber di Aruba den eksterior, mester a tuma e turistanan aki riba su propio gasto. Tambe e empleadonan a haya pago for di fondonan di Aruven. Mientras tanto' tur e sèn pagá na Arowak n.v. pa e turistanan aki a keda Merka!
Asina tin mas kaso ku politika a worde hungá, manera e asunto di Bolis i Borges, den kual G.F. Croes i tambe familiares di e propio presidente-komisario di Aruven n.v. tabata envolví.

Aruba Palm Beach Hotel (Sheraton) ta pasa pa Hart

Despues ku Aruven a tuma e 'operashon' di Arowak n.v. bèk, nan a buska un operador nobo pa e hotel. Tabatin dos interesado: Hart Corporation i Sun Development Company (lesa: Aruba Beach Club). Segun nos informashon diputado di Kort tabata kier a duna Sun Development Company e kòntrakt, pero Aruven a disidi di papia ku tur dos kompania. Sun Development Company tabata kier a haña, hunto ku e 'operashon' di e hotel, e promer opshon pa kumpra e hotel na menos ku su balor real. Direktiva di Aruven no tabata di akuerdo ku esaki i a nenga di asepta e kondishon ei. Pero Sun Development Company no kier a laga e kondishon kai.
Den e otro kombersashon di Aruven, ku Hart Enterprises, tambe un kondishon similar a bin padilanti, pero despues Hart a lage kai. Aruven a duna Hart Enterprises e kòntrakt. Nos tin entendí ku diputado de Kort no a gusta esaki mucho!

Gobierno kier kambia Aruven den un instituto di 'werkverschaffing'. . .

Na kuminsamento di e aña aki, kosnan tabata sigui hopi malo pa Aruven. Tabatin un prognostiko ku e kasinonan di Caribbean i Palm Beach lo a bai pèrdè kada uno un suma di $30.000 pa luna. En realidat esaki a surpasa $100.000 pa kada hotel pa luna.
Aruven a papia ku FTA pa kita 25 trahador di e kasinonan. FTA a nenga i despues di negoshamento a keda disidi ku e empleadonan lo tuma pa siman un dia 'off' (sin pago naturalmente) pa tur hende keda na trabou. Diripiente B.C. ta duna direktiva di Aruven e 'ordu' pa tuma 6 hende mas den servisio, pasobra tabata nèt prome ku e ultimo elekshon. E direktiva a nenga esaki i a duna di konosé ku Aruven no mester bira un otro instituto pa 'werkverschaffing'. Esaki no a kai na agrado di B.C. Ta nèt e tempo ei, februari '83, ku posishon di Aruven N.V. a bira hopi malo. Betico Croes a bisa di kier weita un 'clean-up' total den Aruven, pa asina solushoná e problema di Aruven. Pues, den otro palabra: kore ku esnan ku t'ei (ainda e tambe tabata direktor).

E suspenshon di dos direktor

Ta asina ku e direktornan di Aruven tabata haya un kompensashon pa nan trabou di f. 600.-- pa luna. Dia 29 di aprel '82 e direktornan a skirbi un karta pa e konseho di komisarionan, unda nan ta propone pa e kompensashon subi pa f. 800.-- pa luna i f. 200.-- pa kompensashon di outo, Nan proposishon tabata ku e tres direktornan ku tabata traha realmente haya e kompensashonnan. (M. Croezé, P. Wurtz i P. Bislip). E otro dos direktornan, G.F. Croes i Mallen, no sa atende reunionnan. Tampoko nan tabata bishita e hotelnan den kalidat di direktor di Aruven.
Konseho di komisionarionan no a reakshona riba e karrta. Dia 2 di november 1982 un rekordatorio ta bai pa e konseho pa tuma un desishon. Atrobe nada no ta pasa. E mesun luna ei e direktiva di Aruven ta pidi konseho huridiko pa chèk si ta e komisarionan tin di disidi of ku nan mes por tuma e desishon. Nan a haya komo konseho ku nan mes ta outorisá pa disidí riba e kompensashon. E ora ei nan a disidi di paga nan mes un kompesashon di f. 800.-- pa luna, i f. 350,-- pa kompensashon pa outo. Esaki ku forsa retro-aktivo te ku 1 di janüari 1982.
Ta riba e asunto aki konseho di komisarionan, bou guia di diputado de Kort, a disidi di suspende dos direktor, M. Croeze i P. Wurtz, (P. Bislip a tuma su retiro e tempo ei kaba). E konseho a basa su mes riba tres punto: 1. nan a duna nan mes f. 350.-- pa kompensashon di outo, lokual ta kontra e desishon di konseho di komisarionan; 2. nan no a duna e kompesashon na tur e 5 direktornan, sino 3 so (Croezé, Wurtz i Bislip); 3. nan a purba di laga diputado di Kort firma un karta na un manera sushi. Na e momento ei e direktor M. Croeze a disidi di bai hues ku e desishon di e konseho di komisarionan.

Hues a duna M. Croezé rason

Den kaso sumario di Croezé kontra Aruven

(kont. na pag. 15)

GRUPO BAN

Ya den number nos a informa nos lesadonan ku e programa radial Ban Combersa a kumpli su promé lustro. Redakshon di Skol & Komunidat ta di opinion ku ta trata aki di un logro importante, ya ku e programa aki ta kumpli ku un nesesidat enorme den nos komunidat. Esta e nesesidat na informashon ophetivo i ekilibra. Ta p'esei nos a haña importante pa laga nos lesadonan sera konosi ku e grupo ku ta pará tras di e programa radial semanal aki. Den un entrevista ku nan a splika nos nan puntonan di salida, nan manera di traha, e manera kon e grupo a kambia i krese i tambe nan problemanan.

. . .”Nos ki
ku akinan
ta sinti su
di por bis
haña i sti
hende pa
na maner
esei

E programa Ban Combersa a start komo un programa di aktualidat riba inisiativa di e emisora Voz di Aruba mes, ku a sinti e nesesidat pa komentá riba diferente susesonan den komunidat. Den kuminsamento e grupo ku tabata organisa e programa tabata hopi chikito. Ku tempo esaki a kambia; a bin otro hende aserka; boluntarionan ku no ta parti di e gremio di journalista.
Riba nos pregunta ta kiko tabata e motivashon pa e hendenan aki drenta den grupo Ban Combersa, Ban Combersa ta kontesta ku generalmente bo por bisa ku serka tur e hendenan aki tabata reina un malkontento global pa ku e fuentenan di informashon aki na Aruba.
E malkontento aki ta pasobra ku no tin sufisiente fuentenan di informashon ophetivo aki na Aruba. Informashon ku no ta politikamente mará of informashon ku no ta duna un opinion klá kaba.
Di otro banda tòg no ta asina ku for di kuminsamento tabata trata di un grupo ku un meta fiho. Esaki ta mas un desaroyo di delaster tempo; den kua e grupo a bira mas i mas *un* grupo i a asina konose otro mas mihó.
Den e 5 añanan ku e programa ta eksisti a introdusi diferente kambionan den e oranisashon di e programa. En general por bisa ku aktualmente e grupo ta traha mas profeshonal ku antes. Esaki kiermen ku entre otro e preparashon di e programa a bira mas amplio i mas intensivo. Tambe ku e kontenido a bira menos sensashonalista. A mehorá e teknika, esta e estilo di entrevistá i en espesial e kordinashon interno durante e programa. Ademas t'asina ku mientras antes e responsabilidat di un programa tabata kai mas riba schouder di un of dos hende, ku aworaki e programa ta responsabilidat di henter e grupo. Ta henter e grupo ta determiná e kontenido di e programa.

Informashon i interkambio di idea

Ban Combersa ta di opinion ku falta programanan i revistanan ku ta duna informashon mas ophetivo i kritiko. En espesial tin falta na sierto *tipo* di informashon. Por ehèmpel informashon tokante trabou di gobierno, tokante derechonan ku publiko tin pa reklama algo serka instansianan i tokante kamindanan pa kana den kaso di sierto problema. Esaki ta informashon ku no ta sali tur dia den korant, pero ku ta relevante pa publiko grandi sa. Lokual tambe falta hopi segun Ban Combersa ta ku publiko ta haña oportunidat pa skucha *diferente* opinion.
"Hopi biaha den nos komunidat hende ta skucha ún opinion so. Pues bo no ta haña un interkambio di ideanan, esta ku un hende por wak e diferente opinionnan banda di otro". Den su manera di duna informashon Ban Combersa kier aksentuá e interkambio di idea aki. *"Nos kier stimulá ku akinan tur hende ta sinti nan mes liber di por bisa kiko e ta haña i stimula otro hende pa reakshona na manera sano riba esei"*. No ta esun ku ta bisa algo ta e kos mas importante, pero e lokual e persona ta bisa.
Den e organisashon di su programanan Ban Combersa ta purba di garantisa e interkambio di idea dor di por ehèmpel laga diferente gruponan na palabra. Nan ta duna komo ehèmpel e programa tokante independensia, den kua nan a laga diferente grupo politiko pareu na palabra.

Kua topiko?

Nos a puntra Ban Combersa pa splika nos ta a base di kua kriterio nan ta skohe nan topiko pa kada diadomingo. Nan a splika nos ku di un banda nan tin e sugerensianan di publiko ku nan ta haña via nan enkuesta anualmente, i di otro banda e grupo di Ban Combersa mes ta sugeri topiko.
Nan ta traha un lista i for di e lista aki ta skohe un topiko. Nan no ta traha ku kriterio asina fiho pa ku skohemento di e topiko. Tòg tin algun punto di salida general. Esta:

COMBERSA:

er stimulá
tur hende
mes liber
kiko e ta
nulá otro
'eakshoná
sano riba
'...

— e topiko mester ta algo ku ta di interes pa un publiko grandi. En general no ta skohe un topiko ku ta interesante pa un grupo selektá so;
— topikonan ku ta mustra kiko ta e derechonan di publiko ta haña hopi atenshon. Den lus di esaki Ban Combersa a invita diferente instansianan, entre otro instansianan di gobierno den e programa, pa splika ta kua servisio nan ta duna;
— den e skohemento di un topiko lo no trese opinion di ún grupo so dilanti. P'esei por ehèmpel no lo hasi propaganda politiko pa ningun partido politiko;
— topikonan ku no ta ofrese solamente informashon sec, pero tambe diskushon tambe ta importante. Asina por ehempel tabatin un programa tokante periodismo i tokante enseñansa den kua a laga diferente hende diskuti ku otro;
— topikonan ku ta mas personal i sensible tambe mester por papia tokante nan den un programa radial. P'esei por ehèmpel Ban Combersa tabatin programanan ku topikonan manera morto, kanser i divorsio. En espesial tokante e topikonan aki den nos komunidat no ta papia abiertamente. Hende hopi biaha no ta haña chèns pa tende of ekspresá ideanan pafó di nan sirkulo direkto.

Ban Combersa: grupo di preshon?

S&K: "Los di opinionnan di otro, boso tambe ta ekspresá un opinion riba e topiko ku boso mes ta skohe?"

E pregunta aki a haña un kontesta basta largo i pensá di parti di e grupo Ban Combersa. Nan a kuminsa pa splika ku ta trata aki di un desaroyo den e grupo. Naturalmente t'asina ku semper bai bo opinion ta refleha den e forma di organisa bo programanan: *"Ta un ilushon pa kere ku ta 'sec' informashon bo ta duna. Tambe den bo manera di entrevista ta keda reflehá kiko bo ta haña importante i kiko no. Tambe den e hendenan ku bo ta invita esei ta keda reflehá".*

Pero banda di esei, pa duna komo Ban Combersa un opinion esei ainda ta un diskushon interno. Tin un akuerdo sí ku grupo Ban Combersa lo reakshoná riba tur lokual ta toka nan punto di salida básiko, esta art. 19 di *Deklarashon Universal di Derechonan Humano,* ku ta bisa ku tur hende mester ta liber pa ekspresá su opinion. Den pasado Ban Combersa a yega di reakshoná riba susesonan den komunidat a base di e punto di salida ei. Pero: *"Nos a yega di bisa ku nos ta primariamente orientá riba e programa i riba e manera di trese informashon mas ophetivo posibel. Pues nos a pone bon kla ku no ta e intenshon ku Ban Combersa ta bai bira un grupo ku primariamente ta sali for di su mesun opinion. Nos kier ta un forum, unda diferente opinion por topa. Nos no kier bira un grupo di preshon ku opinion fiho. Ní den nos programa, ní pafó di nos programa. Di otro banda nos tin si nos punto di salida general, esta ku mester tin libertat di ekspreshon. Kaminda ku nos ta haña ku den nos komunidat esei ta bin na peliger, nos lo habri nos boka. Pasobra esei sí tin direktamente di aber ku nos trabou. Pero nos no kier bai komentá tur kos".*

Miedo i represaye

Nos a kombersá mas aleu tokante e ekspreshon liber den nos komunidat. Ban Combersa ta di opinion ku den nos komunidat no tin un klima den kua tur hende ta sinti su mes liber pa ekspresá su opinion. Ta p'esei mes Ban Combersa ta orienta asina tanto riba esei. Ban Combersa a yega di topa diferente bes ku miedo pa papia serka hende ku nan ta aserka pa nan programa. E miedo aki no ta algo general, pero mas tanto tin di haber ku *sierto* topiko. En espesial topikonan polítiko. Pa haña un no-político pa un programa politiko ta algo sumamente difísil. Tabatin programanan ku no por a sigui temporalmente, pasobra no a haña hende. Den e entrevista ku e grupo Ban Combersa a tene bou di esnan ku a partisipa den e programa aña pasa, e miedo aki tambe a sali na kla. Riba nos pregunta si ta sierto kategoría di hende tin mas tanto miedo, grupo Ban Combersa ta kontesta ku no por generalisá esaki. Pero ta parse sí ku hende den sierto posishon no ta asina "willing" di bin papia riba topikonan habrí. *"Nan ta wak nan posishon i tin biaha nan ta asina honesto di bisabo esei tambe".* Un punto difísil aki ta ku hopi biaha e grupo Ban Combersa ta aserka amtenar. I un amtenar tá den un posishon difísil, pasobra ta berdat ku e no por disidí pa su mes di papia si of no. E amtenar aki tin di aber ku su departamento, su hefe di departamento. Pues tin biaha bo no sa si ta miedo of ta otro kos.

Problemanan

E grupo Ban Combersa ta topa ku diferente tipo di problema den su trabou. Entre otro:
— E problema pa haña hende pa e programa.

Esta pa evita di bin kada bes ku e mesun hende pa papia riba sierto topiko. E problema aki tin hopi di aber ku e echo ku e isla aki ta asina chikito.
— E problema ku tin biaha bo no ta haña sierto informashon. →

Esaki ta konta por ehempel pa sierto informashon di banda di gobierno. Gobierno tin su mesun departamento di informashon (p.e. AVD) i ta difísil pa haña mas informashon.

— E problema di tempo.

Ban Combersa ta konsisti aktualmente di 6 hende. E trabou ku ta riba schouder di e 6 boluntarionan aki, ku tin nan trabou di kada dia tambe, ta hopi. Mester reuni diferente bes den siman, buska hende pa e programa, evaluá kada programa i naturalmente transmiti e programa tur diadomingo mainta. Un tempo grupo Ban Combersa a pensa pa baha e frekuensia di e programa. Finalmente a disidí di no hasi esei, pasobra ta tur siman e publiko ta spera un programa. Nan lo no kier desapuntá e publiko aki.

— E problema di falta di 'follow-up'.

Grupo Ban Combersa a ripará ku masha poko nan programa semanal ta haña atenshon den prensa. Esaki ta di lamenta pasobra ku hopi bes e programa aki a bin ku primisianan riba diferente tereno. I tòg bo no ta haña ku un korant ta tum'e over. Di tal manera hopi chèns pa sigi mas aleu ariba un topiko, via di otro medio di komunikashon, ta bai perdí.

Tin un sierto forma di 'follow-up' sí den e sentido ku diferente bes tin hende ku ta puntra si nan por presta e tape-nan di un sierto programa pa nan por skucha tambe. Pa e grupo Ban Combersa mes ta sumamente difísil pa e mes buska formanan di 'follow-up' pa su programa, entre otro dor di manda komunikashon di prensa pa korant ets., pa e medio di prensa. I ademas Ban Combersa ta haña ku esaki ta tarea di prensa mes pa buska i publiká informashon, tambe di otro fuentenan, ku ta importante pa e publiko mas grandi lesa.

No opstante e problemanan aki Ban Combersa ta un programa ku segun e indikashonnan, ta wordo basta skucha. Den e 5 añanan di su eksistensia e programa a haña algun premio, lokual ta nifika un rekonosimiento sosial. E grupo tin e impreshon ku e oyentenan di su programa no ta un publiko selektá, pero ta forma parti di e publiko grandi.

Involvi publiko

Un di e karakteristikanan di e programa ta ku e ta purba di involvi e oyente mas tanto posibel den e programa. Un manera ku e ta hasi esaki ta via e yamadanan telefoniko di e oyente. Grupo Ban Combersa ta remarká ku aki na Aruba hendenan no ta kustumbra di ekspresá un opinion.

Via Ban Combersa nan ta haña e chèns pa manifestá nan opinion via telefon anónimo. Mitá di e programa ta dirigi riba e yamadanan di e oyente. Meskos ku e programa a kambia den transkurso di tempo, asina tambe e yamadanan a kambia. Por bisa ku e 'kalidat' di e yamadanan a drecha. Antes tabatin tur sorti di pregunta, hopi biaha pregunta ku no tabata alkaso. Por ehèmpel tabatin oyente ku ta yama hasi pregunta despues di un minüt ku e programa a bai den aire. Pero awor ku a kambia e estilo di e programa, esta ku den e promé mitá tin e entrevista i den e otro mitá e yamadanan, por ripará ku e oyentenan ta skucha promé i ta reakshoná despues riba lokual a bin dilanti.

Por bisa pues ku kompará ku antes e reakshonnan ta menos, pero mas alkaso. Pa un yamada por pasa den e programa, mester kumpli ku 3 kriterio:

— e mester ta alkaso, di akuerdo ku e tema,
— e no mag di ta personal,
— e mester kontribui na e diskushon.

Den mayoria kaso sin enbargo e grupo ta pasa mayoria di e yamadanan den e programa. Ku e publiko ta hopi involvi por ripará tambe na e echo ku tin biaha un oyente ta yama bèk ora e ta haña ku su pregunta no a haña un kontesta satisfaktoria of si e no a tende su pregunta ainda den e programa. Pa ku e yamadanan e grupo ta traha ku un sierto sistema organisatorio. E yamadanan ta drenta via di dos telefon. Esnan ku ta tuma e telefon ta hasi nota di e pregunta. E pregunta ta bai pa e kordinador 'di e parti patras'. E kordinadó aki ta 'screen' e pregunta; esta e ta wak si e pregunta ta alkaso i si e ta komprendibel pa esnan ku ta entrevistá. Despues e ta pas'e pa e kordinador 'parti dilanti', ku na su turno ta wak pa esnan ku ta entrevista hañ'e. Pues entre e

oyente i esun ku finalmente ta lesa e pregunta tin algun stap. Esun ku ta entrevistá semper ta puntra e invitado pa kontesta e pregunta mas mihó posibel. Pero ta un echo ku no ta tur pregunta por kontesta kompleto.

Ban Combersa ta haña otro tipo di reakshonnan tambe di e oyentenan, por ehèmpel kritika. E kritika aki ta tur sorto di kritika. Por ehèmpel, tin oyente ta yama bisa ku nan no ta gusta e invitado, tin biaha tin ta yama bisa ku Ban Combersa ta mete mucho ku politika, of ku e programa ta laf. Pero mayoria reakshon sin embargo ta positivo.

Futuro

E grupo Ban Combersa tin idea di tal bai ku su programa semanal. Pa futuro nan tin planeá pa entre otro duna atenshon regular na Status Aparte benidero i na e 'follow-up' di e Konferensia di Mesa Rondo. Esaki pa tene e publiko alerta.

Di nos banda nos kier a duna un biaha mas un pabien na e grupo aki i nos ta spera ku nan lo por sigui kontibui pa stimulá aki na Aruba, un klima unda kada un individuo berdaderamente ta sinti su mes liber pa ekspresá su mes i berdaderamente lo defende e derecho aki. ●

grawata

Is het u ook opgevallen dat Betico, sinds hij in Miami in Jossy's appartement verbleef, ook diens mentaliteit heeft overgenomen? Wat een "uitstraling" heeft die man he?

*

De plm. 40 communiqués uit Miami zullen nog vóór kerst gebundeld worden uitgegeven (door wie denkt u?) als "Het Gele Boekje" met als ondertitel: "Uitspraken van een self-made God".

*

De Kort: "Nos ta bai pone Aruven bèk na un kompania solido!" Si e diputado di WEB ta bisa un kos asina, nos ta kompronde mas of menos kiko esei ta nifika . . .

*

Betico ta konsidera e karta di e sindikatonan pa Tweede Kamer un ekspreshon di deskonfiansa kontra *integridat* di e politikonan. Nos a mand'e un dikshonario mesora . . .

*

aruVENDETTA (dit keer nog zonder bloed . . .).

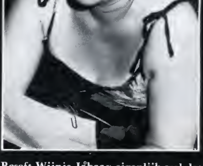
*

Speciaal voor de ASOA deze keer een citaat van Bertrand Russell: "Ik was diep teleurgesteld toen ik tot de vaststelling kwam dat de intellectuelen meer bekommerd zijn om hun populariteit dan om de waarheid".

*

We vonden de gele propaganda de afgelopen maanden wel érg opdringerig: helemaal vanuit Miami liet Betico zijn politiek-religieus aureool als een lichtreklame aan en uit flitsen . . . Jossy bediende de schakelaar . . .

*

Beseft Wijnie Jábaay eigenlijk wel dat ze door haar 'Internationale' kompañero Nelson Orlando ten aanschouwe van heel t.v.-kijkend Aruba "uitgekleed" werd?

*

E gai ku a mata su kasá ta bisa dilanti hues: "M'a hasie pasó m'a stima e muher". Ta un stimashon asina Nel kier men, ora e ta bisa na televishon: "Mi ta stima demokrasia"?

FOR DI NOS MESA DI REDAKSHON

E ultimo 2 lunanan pa motibo di fakansi, Skol i Komunidat no a sali riba merkado. Esaki, sinembargo no ke men ku nada no a pasa. Al kontrario. E temporada aki, ku normalmente - pa loke ta periodismo - na hulandes ta wordo kalifiká komo 'komkommertijd' (pa motibo di e poko notisia ku a sali durante e tempo ei), e biaha aki mas bien por ser kalifiká komo 'kommertijd', temporada di prekupashon i di basta prekupashon.

Pa nos ta algo masha tristo pa konstata ku avisonan serio ku nos a duna durante e ultimo añanan den nos edishonnan, durante e ultimo lunanan a keda probá di tabata mas ku na nan lugá. Nos ta referi aki voral na e peligernan ku ya kaba tabata menasando nos *demokrasia* i ku mas ainda lo menasá nos *demokrasia,* asina ku nos drenta e aventura di independensia estilo arubiano. Nos ta yam'é un aventura, pasó ningun kaminda nos ta enkontrá garantianan pa un funshonamento sano di nos *demokrasia.* Al kontrario, durante e ultimo añanan ta solamente señalnan ku ta indiká ku *demokrasia* lo *NO* funshoná nos ta hañando. Laga nos yam'e manera e ta: tendensianan diktatorial di esnan ku ta 'supose' di ta defendiendo nos *demokrasia,* ta bira mas i mas bisto.

Pa kuminsa nos tin e instigashon sistematiko di 'our man in Miami'! Un avalancha di komunikado a tormentá e pueblo di Aruba durante e ultimo lunanan, ku e meta prinsipal pa kita tur respèt pa outoridatnan ku ta enkargá ku mantenshon di orden publiko, esta e kuerpo polisial, hunto ku gezaghebber Bislip. Na un manera sin precedente señor Gilberto François Croes a trata di kulpa e kuerpo polisial i gezaghebber pa tur lokual a pasa na fèlt di Winston. Sin tuma na kuenta henter e ambiente violento ku tabata reina kaba i ku *tambe* a ser krea dor di su propio partido, señor Croes i su partido ta hasi komo sifuera ta un 'komplot' a ser konstruí kontra su persona.

E instigashonnan aki tabata ún aspekto. Hunto ku e kampaña aki su mucha mandá, Nel Oduber, aki na Aruba a sa di pone e promé paso riba e kaminda pa eliminá libertat di prensa. Den un forma kasi infantil el a tribi di prohibí un grupo di konsiudadano visualmente inkapasitá pa tuma nota di e opinion di Skol i Komunidat (banda di e opinion di su propio Diario!). Aparentemente den un reunion ku a sigui despues di un ola di protesta, bestuurscollege a haña su mes forsa pa reboká silensiosamente e medida ridikulo aki di Oduber.

E echo riba su mes ta keda sinembargo i ta mustra un biaha mas ku nos tin di haber ku mandatarionan ku un mentalidat hopi diktatorial. Un mentalidat ku no ta tolerá otro opinion!!

Ta bin aserka ku e èks-polis Zaandam a haña ta bon pa pone bon kla ku esnan den kuerpo polisial ku no ta di akuerdo ku e pensamentonan di MEP por wel di baha na awa. Ku otro palabra: e kuerpo polisial mester skohe: of e ta bira e gèng privá di MEP, of e tin ku koi su maletanan. Nos a puntra nos mes hopi biaha kaba, i nos ta hasie un biaha mas: ta kuanto prueba mas nos mester pa por bisa ku *demokrasia* aki na Aruba ta na peliger??? Ta kuanto prueba mas nos mester pa por papia di un aventura *skur* ora di drenta independensia na e manera aktual? Na Argentina kada diahuebs e asina yamá "mamanan loko" pa mas ku 6 aña kaba ta demostra riba Plaza de Mayo na Buenos Aires, pa protestá kontra desaparishon di nan yuinan i di mas ku 30.000 persona durante e ultimo dies añanan. Ta ki dia nos por spera e "mamanan loko" riba plasa Yuancho Irausquin, si akaso un partido político aki haña su propio 'gèng' di polis?? Ta ki dia nos lo haña nos propio Ton Ton Macoute?

NEL ODUBER

Lo mas tristo aki na Aruba ta, ku aparentemente hende solamente ta lanta fe soño ora nan ta haña skòp direktamente. Den e kaso di e kuerpo di polis esei ta hopi bisto. Pa añanan kaba nos di Skol i Komunidat e.o a atvertí pa e peligernan ku ta inserá den un traspaso sin *mas* di e kuerpo polisial i di e kuerpo hudisial pa kualkier teritorio insular. E kontròl riba e instansianan aki, ku ta vital pa mantenshon di *demokrasia,* lo kore e ora ei (pa motibo di e eskala mas chikito) mas ainda e peliger di kai den un esfera di politika *partidista.* Ta bin aserka ku e mandatarionan aktual (for di basta tempo kaba) a demostrá bon kla ku ta nèt esei nan ta desea!! Te awor numa, sinembargo, despues di haña poko skòp pisá, e kuerpo polisial i algun instansia mas ta lantando fe soño. Ta awor numa nan tà wak ku e peliger tei ku loke nan ta yama dominashon di Korsou, aki poko aña por wordo remplasá dor di *opreshon* i *diktadura* di parti di nos 'propio' hendenan. Di nos banda, nos ta kontento ku e proseso di "konsientisashon" den kuerpo polisial.

E pregunta ta keda: ta ki posibilidat tin ainda pa kambia e proseso di desentralisashon di kuerpo polisial i hustisia di tal forma ku lo por tin mas *garantianan* pa evitá ku e instansianan aki lo por wordo usá pa metanan *partidista* den kualkier sentido. Den pasado nos a yega di mustra den e kuadro aki riba e papel ku sindikatonan segun nos mester hunga den e asunto aki. Ya ku di parti di gobierno insular no por spera masha hopi pa yega na un defensa di nos *demokrasia* i ku di banda di oposishon no ta tende mucho mas despues di elekshon, e uniko rekurso ku ta sobra pa por defende *demokrasia* ta e gremio sindikal (komersio tambe ta keda hopi keto ora balornan demokratiko ta wordo atrapá!!). E esfuersonan di ultimo tempo pa yega na un unidat sindikal ta duna speransa den esaki. Ounke ku e kaminda pa yega na un unidat sindikal ainda lo ta largo i difisil, e por ta e uniko manera ku ta sobra nos pa yuda para e progreso anti-demokratiko riba nos isla.

Enkuanto e desishon di P.P.A. pa keda den gobierno sentral lo siguiente. Kontrali na lokual señor Croes a deklará na su regreso, nos no ta kere ku P.P.A. ta atrapando derechonan demokratiko ku e desishon ei. E ta nèt hasi uso di un derecho demokratiko, esta pa partisipa den un gobierno, voral mirando ku esaki a tuma lugá a base di un akuerdo ku M.E.P. *tambe* a firma.Ta mihó si nos papia den e kaso di un neng*amento* di M.E.P. pa hasi uso di e mesun derecho ei!! Un otro asunto ta e pregunta si e desishon di P.P.A. ta *taktikamente* di e bon ei. Nos tin dudanan fuerte enkuanto esaki. Nos ta kere ku un retiro di P.P.A. por a forsa M.E.P. mas ainda pa tuma parti den gobierno sentral i asumi asina porfin e *responsabilidat* pa ehekuta e ultimo tramitenan pa yega na un Status Aparte. Pasobra, ta pa e *responsabilidat* ei M.E.P. a kore mucho hopi kaba!! Kedando den gobierno sentral, P.P.A. a duna M.E.P. un otro chèns pa kore pa e *responsabilidat* aki. Ta bin aserka ku e argumento ku P.P.A. a usa den sentido ku e kier sigui vigila e proseso pa yega na un status aparte pa nos ta sona un poko ridikulo, mirando e echo ku e persona ku ta supos di hasi esei, nan minister Margo Croes, durante e ultimo tempo no a produsi nada di gaba riba e tereno aki i esaki ta un 'understatement'!! ●

PRE-WORKSHOP DI IDIOMANAN STRANHERO

Diasabra dia 20 di ougustus a tuma lugá e pre-workshop pa maestronan di idiomanan stranhero di skolnan avansá. E intenshon di e pre-workshop aki tabata pa yega na mas i mihó konosemento i informashon di e problemanan i posibilidatnan ku nos tin, ora nos ta siña un idioma stranhero den nos komunidat, kaminda di un banda ofisialmente no ta usa e idioma materno di mayoria di nos poblashon den enseñansa, i di otro banda nos poblashon ta konstantemente habrí pa influensia di, i interkambio ku otro idioma.

E konklushonnan ku a sali di e pre-workshop aki lo wordo poní den un dokumento ku, konhuntamente ku esun trahá na Korsou, lo forma e presentashon di e delegashon antiano na e "Regional Workshop for the removal of language barriers in the Caribbean" organisá pa Caribbean Development & Cooperation Committee (C.D.C.C.), ku lo tuma lugá na Korsou den lunanan di ougustus i sèptèmber, bou ouspisio di Gobierno Sentral di Antias. E workshop aki a haya e titulo: "Language situation in the Netherlands Antilles".

E delegashon di Aruba ta konsistí di Helen Guda, Joyce Pereira, Frank Booi, Orlando Ferrol, Ramon Todd Dandaré i un of mas empleado di Departamento di Enseñansa Insular.

Programa

E programa tabata komo lo siguiente: Introdukshon di sr. Ramon Todd Dandaré, siguí pa e tres oradornan di e idioma ingles (sra. Ans van Zanten), spaño (sr. Orlando Ferrol) i hulandes (srta. Joyce Pereira). Despues tabatin oportunidat pa hasi preguntanan informativo, siguí pa diskushon den grupo di idioma segun un lista di pregunta. Por ultimo e notulistanan di kada grupo a duna nan reportahe di e konklushonnan di nan grupo di idioma den un reunion plenario.

Aki ta sigui e puntonan prinsipal di e diskursonan di e oradornan. Den nos proksimo edishon nos lo trese e konklushonnan di e gruponan di idioma.

Introdukshon di sr. Todd Dandaré

Caribbean Development & Cooperation Committee (C.D.C.C.) tin su ofisina prinsipal na Trinidad. Tin 4 isla karibense i 3 pais (Guyana, Belize i Sürnam) afiliá na dje. Meta di C.D.C.C. ta pa kita e bareranan di idioma di e habitantenan di e area karibense. E proyekto aki tabata esun ku mas prioridat pero pa falta di medionan finansiero no por a wordo ehekutá.

Problemanan ku spaño

Spaño ta un idioma hopi usá na Aruba dor di turismo, televishon, revistanan i kontaktonan sosial. Tòg pa sigui studia e no ta hopi importante pa motibo ku mayoría di e bekanan ta pa estudio na Hulanda of Merka (problema di evaluashon i rekonosemento di diplomanan di Latino Amerika).

E siguiente puntonan ta forma un problema den siñamento di spaño:

1. buki/kursonan. Hopi di nan no ta trahá pa nos alumnonan si konsidera di unda nan ta bin i pa ken nan ta skirbí.
2. revista/lektura. Na Aruba tin un falta grandi di bon revista i lektura spaño.
3. material. Na mayoría di skolnan ta solamente buki tin. Falta aparatonan tekniko pa yuda e muchanan den nan siñamento.
4. maestro. Hopi di nan no ta al tanto di kambionan den enseñansa.
5. alumno. Aki mester tene kuenta ku nos alumnonan tin diferente idioma materno, pero nos ta sali di e punto di bista ku e grupo di mas grandi ta esun ku ta papia papiamento i nos ta lubida e alumnonan ku ta papia ingles of hulandes.

Ora Antias a bira miembro na aña 1978, nan a pidi pa hasi e proyekto aki na Antias, komo ku nos tin e tradishon di hasi uso di diferente idioma. Korsou i Aruba a kuminsa ku e proyekto, mientras ku na Boneiro i Islanan Ariba e no por a sigui pa falta di personal. E workshopnan insular i nashonal i e kongreso regional lo mester desemboká den "Caribbean Language Institute" (C.L.I.) ku lo entrená traduktornan, intèrpretenan i maestronan di idioma.

Kada isla/pais mester paga alrededor di $3000 pa aña pa yuda mantene C.L.I.

Den futuro e habitantenan karibense mester por domina 3 idioma: ingles, spaño i franses.

Problemanan ku sinamento di hulandes

Hulandes ta e idioma ku tin e posishon menos faborabel di e idiomanan stranhero pa motibo ku e no ta wordo papiá den nos region (solamente na Sürnam). Tambe radio, televishon i turismo ta hasi uso di ingles i spaño so.

Dor di e kontakto aki nos muchanan ya kaba konose e dos idiomanan aki, pero e motivashon pa siña hulandes si no ta grandi. Tambe e alumnonan no tin sufisiente oportunidat pa usa hulandes fuera di skol.

E diferensianan struktural entre hulandes i papiamento ta trese hopi mas problema pa e muchanan. Bo ta topa e diferensianan aki riba tur nivel:

1. riba nivel di e sistema di sonido. Papiamento no konose e distinshon entre e i (in) i e (een), solamente e (mesa).
2. riba nivel di palabra. E vokabulario di nos alumnonan no ta sufisiente i hopi biaha un palabra den papiamento no tin e mesun signifikashon na hulandes (pone ta leggen/zetten). E alumno no sa ta ki biaha e mester usa leggen i ki biaha zetten. Tambe den hulandes e verbonan ta usa diferente forma pa e diferente personanan mientras ku papiamento tin un forma so pa tur persona. Asina ta e kaso ku e artikulonan de i het na hulandes, mientras papiamento ta usa e.
3. riba nivel di konstrukshon di frase. Papiamento no konose invershon manera hulandes of hoofdzin/bijzin.

Un problema ekstra ta ku te ainda nos ta usa bukinan ku no ta skirbí pa nos muchanan. Nos ta usa bukinan ku ta trata hulandes komo idioma materno loke e no ta pa nos.

Problemanan ku ingles

En general e alumnonan ta mas interesá pa siña ingles pa motibu ku tur kaminda rònt di nan nan ta tende ingles (turismo, radio, televishon). Na Aruba nos tin dos sorto di →

Presensia di maestronan na pre-workshop desepshonante

Atrobe nos por a konstatá ku maestronan no a duna akto di presensia na algo asina importante manera e pre-workshop tokante idiomanan stranhero. E programa ku mester a kuminsa pa 9.00 a inisiá pa 9.45 debí na falta di publiko. Asina mes despues di inisio por a konta ku solamente un 30 persona, bou di kua tabatin hende di Departamento di Enseñansa di Aruba, Korsou i St. Maarten i Onderwijszaken. Ki kara bou esaki tabata pa e organisadornan ku a konta ku un presensia grandi di e maestronan di idioma di skolnan avansá.
Nos no por a kere ku asina poko maestro tabata interesá pa partisipá. Pero si nos tuma na kuenta kuanto hende ta asistí na reunion i dianan di estudio di SIMAR nos por a spera esaki di antemano.
Nos ta puntra nos mes pakiko e maestronan a laga e organisadornan asina na kaya. E diasabra no tabata bon skohí? E workshop a kuminsá mucho tempran? E programanan tabata mucho largo? Maestronan no a haya e informashon di nan kabesante di skol? Maestronan no a skucha e program radial di SIMAR ni a lesa e komunikado den prensa? Maestronan ta asina frustrá ku (despues di tanto dia di estudio, kongreso, workshop, ets.) gobierno ainda no a hasi nada pa mehora enseñansa, ku nan ta pensa ku no ta bale la pena? Of simplemente nan no tabata interesá?
Ta kiko nos mester hasi anto pa motiva nan? Hasi un dia di estudio obligatorio pa un i tur?
Si un simpel workshop no ta atrae e maestronan, kon lo para despues ku e kursonan di rekapasitashon? Nos mester bai asina leu pa pone e kondishon ku esun no sigui e kursonan di rekapasitashon no por haya trabou?
Maestronan, nos ta spera boso reakshon!

alumno ku ta siña ingles: un ku ta papia papiamento na kas i e otro ku ta papia ingles, esta ingles krioyo (Creole English).
E muchanan di abla ingles tin un bentaha riba e otronan den e abilidat di skucha i papia ingles, pero den gramatika tur dos grupo tin problema, pero den diferente aspekto. Pa e alumno di abla papiamento e konstrukshonnan di tempo ta sumamente difisil i pronunsiashon tambe ta problematiko.
Un otro problema ta presenta su mes ora e alumnonan ta den e klasnan mas halto di HAVO/VWO. E èksamen sentral eskrito ta bin di Hulanda i ta trata hopi asunto europeo (influensia britaniko). Komo nos ta biba den un lugar chikito nos no ta orienta nos mes lihe riba Europa. Pesei nos muchanan ta skore mas abou pasobra hopi biaha nan no a komprondе e teksto of e preguntanan. Aki hopi revista ingles ta wordo lesá, pero hopi biaha nan no ta di un bon kaliber.
Tambe e uso di bukinan trahá na Hulanda of Inglatera pa e alumno hulandes no ta sirbi pa nos alumnonan. Esunnan merikano ta spesialmente pa e alumno di abla spaño i ta hopi fasil den kuminsamento pa e alumno arubiano. ●

grawata

Als u op school tijdens de geschiedenisles aan de kindertjes duidelijk moet maken hoe 't er in de Middeleeuwen aan toe ging, doet u gewoon een greep uit de reeks voorbeelden van soc.-dem. mentaliteit die op Aruba de afgelopen tijd voor het oprapen liggen.

*

De demokratische vrijheid is bij ons als de fraaie sleutelhanger die je bij een gezinspak Tide cadeau krijgt. Sleutels krijg je er niet bij; die krijg je van de MEP, als je tenminste naar haar pijpen danst . . .

*

Trouwens, demokratie is ook niet alles. Emerson wist een eeuw geleden al te vertellen: "Democracy becomes a government of bullies, tempered by editors . . ." (Gevarieerd op de Arubaanse situatie: . . . supported by editors . . .).

*

De Kort ta bai sanea e situashon na Aruven. Ta ken ta sanea e situashon den Gobierno?

*

Waarom zou v/d Kuyp nou niet solidair met Zaandam geweest zijn t.a.v. de politiekwestie? Ze zijn toch allebei Surinamers?

*

1979: Redaktor Jutten di Skol & Komunidat a worde saká foi Aruba . . .
1983: Prohibishon pa Skol & Komunidat worde lesá riba tape di Falpa . . .
1984: E promé 5 prisoneronan politiko . . .
1986: Prohibishon total di Skol & Komunidat . . .
1996: 'Mamanan loko' di Plaza Juancho Irausquin ta buska paradero di nan yiunan disparse . . .

*

ENTRE KVK/ATIA I ARMIA
Kon bo ta wak e diferensha di opinion tokante e reglamentashon di importashon?
E sosiólogo a kontesta:
"Wel, esaki ta debí na e konflikto di interest entre e 'kumpradornan-bourgois' i e bourgoisie nobo di industrialistanan lokal".
Buchi Pluma a kontestá:
"Wel, segun mi ta wak e, esaki ta debí na e konflikto di interes entre e bendedónan di karsonsio i brasièr i e fabrikantenan di papel di w.c.".

Aruven . . .

(kont. di pag. 9)

n.v. hues ta duna M. Croeze rason ku e medida tabata inhusto, entre otro pasobra ku f. 350,- pa luna pa kompensashon di outo no ta halto kompara ku otro servisionan den gobierno, manera p.e. D.O.W. Pues e suspenshon mester wordo anulá. Pero kiko a pasa mientras tanto?
Den un reunion di akshonistanan (gobierno tin mas ku 80% di e akshonnan) e desishon a kai pa kita e direktornan M. Croeze i P. Wurtz. E akshonistanan a disidi pa duna e dos direktornan f. 15.000.-- kada un komo un sorto di kompesashon pa e añanan ku nan a traha pa Aruven. Segun nos, tin un kontradikshon grandi entre e delaster gesto i e suspenshon di e direktornan. Nos ta kere ku esaki tabata pa purba tene e dos direktornan kontento i pa nan aksepta e desishonnan ....

Kiko tin tras di e retiro?

Nos ta kere ku e motibonan real pa e retiro di e dos direktornan ta: 1. e deklarashon di e dos direktornan den e kaso di propaganda di korupshon di A.V.P.; 2. e echo ku Sun Development Company no a haya Aruba Palm Beach Hotel, manera diputado de Kort a desea; 3. nengamento di direktiva pa hasi Aruven un instituto di 'werkverschaffing'; 4. pa purba deskredita P. Bislip, eks-miembro di direktiva di Aruven.
E delaster motibo ta hopi interesante. Nos tin e impreshon ku B.C. (MEP) kier haya un motibo 'obhetibo' pa akusa P. Bislip di no ta kumpli ku lei i ta komete aktonan ilegal. Nan lo por usa e asunto aki pa debilita e posishon di Bislip komo gezaghebber. Ta konosí ku Bislip a bira gezaghebber kontra deseo di (e lider di) partido MEP i ku te ainda nan ta purba pa haya motibonan pa bahé.
Nos tin ku menshoná ku P. Bislip a sinti su posishon bira debil, pasobra el a paga e sèn ku supuestamente el a haya di mas bèk, aunke bou protesta. Nos a purba drenta den kontakto ku P. Bislip, pero nos no por a lokalis'e pa komentario.

Gobierno no sa kiko e kier

Awor ku Aruven ta den problemanan finansiero grandi, gobierno kier bende un of mas hotel. Nan a laga traha un 'taxatie-rapport' di Caribbean Hotel. Poko siman pasá nos por a lesa den prensa ku un tal kompania Ramada Inn kier haña e hotel pa opera. Ramada Inn ta worde representá pa Ronny Brete. Mirando ku Proeduron N.V. di e mesun Ronny Brete a hasi un bon papel den e programanan for di Miami, nos ta sospecha ku e chèns ta grandi ku Ramada Inn ta haña e hotel. E sospecho aki ta sali komo konsekuensia di tur e aktonan di politika partidario ku ya a tuma lugá den Aruven i di kual nos a menshoná algun.
Nos ta spera ku un empresa manera Elmar, ku den un futuro serkano lo bira un empresa di gobierno, no kai den un abismo manera ku a pasa ku Aruven. Nos kier a inklui komentario di diputado de Kort den e artikulo aki, pero nos no por a drenta den kontakto kune, ounke el a priminti nos di risibi nos pa papia over di e asunto aki.
Nos ta spera ku e trahadornan di Aruven n.v. na e hotelnan no sigui worde perhudiká dor di tur e susesonan ya menshona. Nos ta puntra nos mes, si despues ku e servisio di produkshon di awa i elektrisidat, esta WEB, a duna hopi problema, despues ku Bushiri ta bayendo malo, awor ku Aruven ta bai bankrut, ta kua servisio gubernamental of semi-gubernamental lo ta na turno. ●

ARGENTINIË

'echo's van de vuile oorlog'

Op 30 oktober a.s. worden in Argentinië algemene verkiezingen gehouden. Deze verkiezingen zouden weer eens de weg vrij moeten maken voor een burgerregering. Of deze verkiezingen echter überhaupt doorgaan is nog maar de vraag. De sociale onrust wordt steeds groter en onder de harde kern van de militairen beginnen hoe langer hoe meer 'putshisten' zich te roeren.

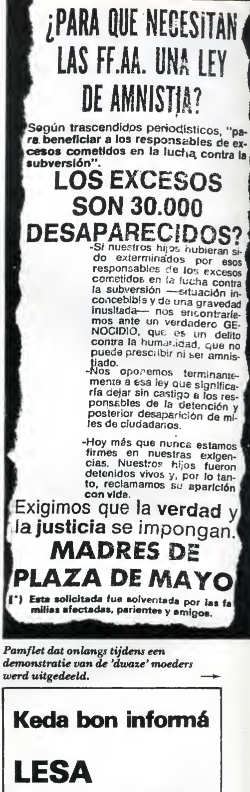
De weg naar de beloofde verkiezingen in Argentinië in oktober van dit jaar gaat gepaard met intimidaties, intriges, politieke moorden en censuur.
Eind april probeerde de junta haar aftocht te dekken door het uitbrengen van een 'Eindverslag van de strijd tegen de subversie en terrorisme'. Dit rapport dat dient om de verantwoordelijkheid voor de verdwenen gevangenen af te schuiven, had een averechts effekt. De konklusie van het rapport dat iedereen met uitzondering van gevluchte en ondergedoken personen als dood moeten worden beschouwd, heeft een golf van verontwaardiging teweeg gebracht. Zowel nationaal als internationaal is er krachtig tegen het rapport geprotesteerd. De Italiaanse president Pertini noemde het rapport bloedstollend en beneden de menselijke waardigheid. Ook andere regeringen lieten zich niet onbetuigd.
In Argentinië zelf vonden grote demonstraties plaats van de mensenrechtenorganisaties. De Argentijnse bisschoppen kwamen met verklaringen dat het vraagstuk van de verdwijningen op 'verzoenende wijze' dient te worden bezien. Het liberale blad Clarin schreef 'De militairen begraven hun doden niet goed. Hier en daar steekt nog een hand boven de aarde uit'. De junta wil nog voor de verkiezingen van 30 oktober een amnestiewet doordrukken: niet voor de politieke gevangenen, maar om hun eigen lijf te redden.
Er gaan in Argentinië stemmen op om de militairen te steunen in het voorkomen van een 'Neurenbergproces' en onderzoeken naar de omvangrijke korruptiepraktijken. Met name Lorenzo Miguel van de grootste vakbondcentrale CGT, wil in ruil voor volledige vakbondsmacht het wel op een akkoordje gooien met de militairen. Niet verwonderlijk: tijdens een rechtzaak heeft de peronist Patricio Kelly — die onlangs vanwege zijn ongezouten kritiek op het militaire bewind werd ontvoerd, maar op spectaculaire wijze wist te ontsnappen door op een onbewaakt ogenblik uit een rijdende auto wist te springen — onder ede verklaard dat deze vakbondsburokraat direkt betrokken was bij de oprichting van het doodseskader AAA (Anti-communistische Alliantie Argentinië).

Dwaze moeders

De z.g. 'dwaze moeders' van het Plaza de Mayo denken daar echter anders over. De laatste tijd nemen hun demonstraties — elke donderdag op het Plaza de Mayo — hoe langer hoe meer het karakter van een protest tegen de amnestiewet. De hoop op het terugzien van de meer dan 30.000 vermisten hebben ze al opgegeven en het is nu zaak de verantwoordelijke lieden voor deze massamoord te berechten. Dat de 'dwaze moeders' in deze hoe langer hoe meer steun krijgen van het volk werd onlangs nog bewezen toen het protest op het plein uitliep op een regelrechte betoging die door de straten van Buenos Aires trok.

Met de verkiezingen in zicht ageren de politieke partijen openlijk tegen de militairen. Maar er komen steeds meer berichten over dreigingen en intimidaties. In de eerste plaats zijn er de para-militaire groepen die mensenrechtenorganisaties, politieke partijen en kranten intimideren door ontvoeringen, het verstoren van vergaderingen en het achtervolgen van personen. In de tweede plaats zijn er de rechtse peronisten die blijkbaar carte blanche hebben gekregen om deze maanden voor de verkiezingen angst en terreur te zaaien.

Op 20 mei j.l. organiseerden acht mensenrechtenorganisaties een protestmars. Hoewel de mars bedoeld was om de junta te dwingen haar 'vuile oorlog' niet af te doen met hun rapport, werd er ook volop kritiek gegeven op recente moorden. Ongeveer 40.000 mensen namen deel aan de mars; het was de grootste demonstratie tot nu toe. De sprekers, onder wie Peréz Esquivel, stelden dat guerilleros net als iedere Argentijn recht hebben op een eerlijk proces. De politici van de burgelijke partijen namen een afwachtende houding aan. Velen steunden de mars, maar ze waren niet aanwezig.

¿PARA QUE NECESITAN LAS FF.AA. UNA LEY DE AMNISTIA?

Según trascendidos periodísticos, "para beneficiar a los responsables de excesos cometidos en la lucha contra la subversión".

LOS EXCESOS SON 30.000 DESAPARECIDOS?

-Si nuestros hijos hubieran sido exterminados por esos responsables de los excesos cometidos en la lucha contra la subversión —situación inconcebible y de una gravedad insustada— nos encontraríamos ante un verdadero GENOCIDIO, que es un delito contra la humanidad, que no puede prescribir ni ser amnistiado.

-Nos oponemos terminantemente a esa ley que significaría dejar sin castigo a los responsables de la detención y posterior desaparición de miles de ciudadanos.

-Hoy más que nunca estamos firmes en nuestras exigencias. Nuestros hijos fueron detenidos vivos y, por lo tanto, reclamamos su aparición con vida.

Exigimos que la verdad y la justicia se impongan.

MADRES DE PLAZA DE MAYO

(*) Esta solicitada fue solventada por las familias afectadas, parientes y amigos.

Pamflet dat onlangs tijdens een demonstratie van de 'dwaze' moeders werd uitgedeeld. →

Onzekere faktor

Hoewel door de gebeurtenissen nog afgewacht dient te worden of de militairen de verkiezingen in oktober zullen gedogen, hebben de kiezers hun wil al duidelijk getoond. Eind april waren 5,6 miljoen mensen, dat is 31,4% van de 17,9 miljoen stemgerechtigden, geregistreerd als leden van politieke partijen. Dat is het hoogste aantal lidmaatschappen dat ooit genoteerd is. De peronisten hebben 16,8% van deze partijleden, terwijl de Unión Civica Radical 7,9% heeft. De rest is verdeeld over kleine linkse partijen en overigen. De strijd om het presidentschap zal dan ook gaan tussen de peronist Italo Luder en Raúl Alfonsin, leider van de Radicale Burger Unie. De peronisten zijn verdeeld, maar kunnen rekenen op steun van de ook verdeelde vakbonden. Alfonsín komt voor de kiezers het duidelijkst over, daar hij vrijwel geen kompromissen met de militairen heeft gesloten en zich duidelijk tegen hun politiek heeft uitgesproken. Bovendien moet er bij de verkiezingen, waaraan ruim 40 partijen mee zullen doen, rekening gehouden worden met het feit dat er zich onder de bijna 18 miljoen kiesgerechtigden, 5 miljoen nieuwe kiezers bevinden die nog nooit eerder gestemd hebben.
In hoeverre de terugkeer van 'La Señora', Isabel Peron de verkiezingen nog zal beinvloeden is onduidelijk. Feit is dat met name in de rechtervleugel van de peronistische partij, de Partido Justicialista, nog een blinde gehoorzaamheid bestaat t.a.v. de nominale leidster van de peronisten. Velen verwachten evenwel dat ze bij haar terugkeer slechts haar zegen zal geven aan de meest waarschijnlijke kandidaat van de peronisten, Italo Luder. De meest onzekere faktor in deze verkiezingen blijven echter de militairen zelf. Met name de harde vleugel binnen het leger doet wanhopige pogingen om een voorwendsel te vinden naar de macht te grijpen en daarmee de verkiezingen naar het rijk der fabeltjes te verwijzen. Hun belangrijkste drijfveer is uiteraard de angst voor de gerechterlijke vervolging die veel van haar leden boven het hoofd hangt in verband met praktijken uit de 'guerra sucia'. Hun hoop is thans gevestigd op een uit de hand lopen van de groeiende sociale onrust in Argentinie. Onder het voorwendsel de openbare orde te willen herstellen zal zij dan zeker een greep naar de macht doen. Het blijft dus de grote vraag wie er op 30 oktober a.s. in het Casa Rosada, het roze regeringspaleis aan het Plaza de Mayo, de scepter zal zwaaien: een gekozen burger of de zoveelste militair.

ANALFABETISMO: UN PROBLEMA ENORME

Pa Paisnan den desaroyo, e falta di sufisiente skol i entrenamento ta un estorbo grandi pa nan desaroyo.
E sifranan ta bisa ku na 1980 mas o menos 800 miyon hende, esta mas o menos 1/4 (25%) di e populashon di mundo riba 15 aña, no por lesa ni skirbi. E kantidat di analfabeta ta mas grandi na Afrika: aki mas o menos 3/4 (75%) di e populashon ta analfabeta. Despues ta sigui Asia: aki mitar (50%) ta analfabeta i finalmente Latino-Amerika na di tres luga, unda 1/4 (25%) di e populashon no por lesa.
Analfabetismo ta manifesta su mes generalmente mas den kampo ku den e suidatnan i tambe mas bou hende muhe ku bou di hende hòmber. Si konsidera tur e analfabetanan di mundo, anto 60% di nan ta hende muhe. Un otro prueba di e echo ku mundialmente mirá, hende muhe ta haña menos chèns pa desaroya su mes.

No por lesa: un estorbo grandi

Pa tur hende na Aruba e dominio di e abilidat pa lesa ta algo sumamente esensial. Esaki no ta konta solamente pa un hende ku ta biba na Merka of Oropa, unda komunikashon por eskrito ya for di basta tempo a bira un parti indespensabel di e bida moderno. No. Por lesa ta importante tambe pa un kunukero chikito na Colombia ku p.e. mester ta sigur ku e no ta firmando un papelucho sin balor en bes di un akuerdo di hür di tereno. Pa esun ku ta biba den e gètonan di Lima ta p.e. nesesario ku e por demostra di por lesa e prueba ku e tabata den servisio militar. Pa e mama na Mali ku kier duna su yiunan bon i responsabel alimento. Pa e kunukero na Botswana ku mester sa kon pa anda ku diferente insektisida.
Un hende ku no por lesa tin un hèndikèp sumamente grandi, pasobra ku den su lucha pa mantene su mes den un komunidat, e ta falta un di abilidatnan mas esensial, esta di por komunika independientemente ku otro hende i por kompronde komunikashon (esta komunikashon por eskrito). Un pais ku tin un kantidat enorme di analfabeta ta un pais ku no solamente tin un atraso enorme, pero mas aun ta un pais ku pa e motibo aki lo ta hopi dependiente di ayudo di afó pa e por surpasa su poblemanan.

Analfabetisashon: erornan kometí

Analfabetismo ta un di e problemanan ku mundialmente a kapta hopi atenshon; entre otro di organisashonnan mundial manera Unesco.
Tabata tin diferente intento grandi pa purba solushoná of aliviá e problema aki. Despues di hopi aña a keda probá ku hopi di e intentonan aki a frakasá. Esaki a hasi nesesario pa reevaluá e intentonan aki pa por deskubrí ta kua ta e erornan kometí.
Anteriormente tabata reina e idea ku analfabetismo ta un problema grandi, pero ku bo por solushon'e masalmente, basta bo hinka sufisiente plaka den e kampaña. Kiermen ku e aksento tabata riba e pregunta kon nos por alfabetisá mas tanto hende posibel den poko tempo. Esaki a trese ku ne ku no a duna sufisiente atenshon na otro puntonan importante. Por ehèmpel e preguntanan di kiko i kon ta siña adultonan lesa. Anteriormente tabata ofrese adultonan den e kampañanan di alfabetisashon e mesun material pa lesa ku nan tabata duna muchanan chikito. Loke e adultonan tabata mester a lesa no tabatin nada di aber ku nan bida di kada dia, ku e bida duru den kunuku, ku e plantamento of ku e kosecha i tur e problemanan relatá na esakinan. Ta presisamente esaki a proba di ta e fayo di mas grandi di tur e kampañanan di alfabetisashon masal. Mas i mas a bin ripará na tur parti di mundo ku un programa di alfabetisashon tin solamente chèns pa logra si berdaderamente ta tuma komo punto di salida e sirkumstansianan real di esnan ku tin ku siña lesa i skirbi. Durante e prome kampañanan di alfabetisashon na Terser Mundo tabatin hopi hende ku despues di sierto tempo no kier a partisipá mas. Pa gran parti esakinan tabata hendenan ku no tabata wak e balor di e abilidat di lesa i tabata sinti ku nan por a usa nan tempo mas miho en bes di →

gasta energia pa siña lesa kosnan sin relevensia real pa nan.
Pero no ta solamente e punto di relevensia di e material di lesa tabata un tereno riba kua a hasi hopi eror. Banda di esaki tabata tin tambe e problema di kontinuidat. Hopi biaha tabata asina ku ora e kampaña tabata tras di lomba, e abilidat di lesa ta swak, pa e simpel motibo ku den hopi pueblo no tabatin sufisiente buki ku e hendenan por a lesa pa tene nan lesamento na un nivel satisfaktorio.

Konklushon: alfabetisashon funshonal

Mirando e erornan kometí den e kampañanan di alfabetisashon, forsosamente a kambia hopi di e puntonan di salida i e meta di e kampañanan aki. Mientras ku anteriormente e aksento tabata riba kampañanan masal (mas tanto hende posibel), awendia e preguntanan di kiko i kon ta lesa a para bira esnan mas importante. Mas i mas a bin aksentuá ku e adulto mester probecha realmente di e abilidat ku kier siñ'ele. E mester por hasi uso berdadero di e abilidat aki den su praktika di kada dia. Esaki kiermen tambe ku pa kada kampaña mester dedika hopi atenshon i dedikashon, pasobra kada programa lo mester kuadra ku e nesesidatnan di e hendenan konserní. Por ehèmpel un indjan ku ta biba den seronan di Mexico, mester di un otro tipo di alfabetisashon ku e habitante di e Suidat di Mexico. Pesei awendia nan ta papia di alfabetisashon funshonal (ku ta funshoná, of ku tin funshon) i no tanto di alfabetisashon masal.
Un otro konklushon ta ku alfabetisashon den e paisnan di desaroyo lo mester pas den e desaroyo total di e pais. Por ehèmpel e programa di alfabetisashon lo mester bai hunto ku un programa total tokante agrikultura i alimento, tokante salubridat i planeamento di famia.
Ta pa e motibo aki tambe delaster añanan un organisashon manera Unesco mester a bai kopera mas tanto ku e otro organisashonnan di Nashonnan Uni, manera por ehèmpel WHO (World Health Organisation), UNICEF (United Nation Children Emergency Fund, ILO (International Labour Organisation), FAO (Food and Agriculture Organisation) pa asina en berdat garantisá un desaroyo integrá.

Miedo

No ta na tur parti di mundo ku e gobiernonan ta hopi kontento ku e kampañanan di alfabetisashon. Paolo Freire, konosí pa su método di alfabetisashon, a splika ku analfabetismo ta parti di e lokual el a yama e 'kultura di silensio' ('kultuur van het-zwijgen'). E 'kultura di silensio' aki ta algo ku ta reina na hopi pais di tercer mundo i sigur na Latino Amerika. Ku 'kultura di silensio' Freire tabata kiermen un situashon den kua gran parti di e pueblo oprimí no ta lanta para pa nan derechonan, no ta ekspresá nan malkontento, no ta eksigí emansipashon. Freire a papia di un apatía i un fatalismo desastroso bou di esnan ku ta wordo oprimí, ya pa generashonnan kaba. Freire a pone semper bon kla ku e apatía i e fatalismo aki ta e konsekuensianan di opreshon. Ta e opreshon di un elite chikito ta hasi e masa apatiko. Ta di komprondo ku hende ku por lesa i skirbi tin mas posibilidat pa komprende ta kiko ta e kousa di nan sirkumstansianan di bida malo. Hende ku por lesa i skirbi ta kuminsa hasi nan mes mas pregunta. Ta dikon sierto hende sí tin hopi privilegio i otro kasi no tin ningun derecho? Ta dikon e komersiantenan ta paga asina poko pa e merkansianan pa kual e kunukeronan mester a traha asina duro?
Alfabetisashon por i ta resulta den konsientisashon i ta presisamente esaki ta lokual hopi biaha ta spanta e gobiernonan i e klase elitario. Nan tin miedo pa e poder ku un hende ku por lesa i skirbi lo por haña. Paolo Freire mes ta un di e personanan ku a eksperiensiá e represaya di su gobierno kontra di alfabetisashon. Freire kier a hiba un kampaña di alfabetishashon na Brasil ku lo por a yuda e brasileñonan komprende e realidat politiko, sosial i ekonomiko di Brasil mas miho. A base di e komprenshon ei nan lo por a bin den akshon pa asina kambia e situashonnan malo ku tabata (i ta) reina na Brasil. Na 1962 el a kuminsa na Recife; un di e partinan mas pober di Brazil, pero mester a stop despues di dos aña, ora ku e militarnan a kohe mando. Tòg e influensia di Freire a bira hopi grandi. Tanto na Latino Amerika, komo na otro partinan di mundo.
Na Ecuador aktualmente tin un kampaña di alfabetisashon bou di e indjanan Otavaleno. Esaki ta un alfabetisashon den e propio idioma di e indjannan, e Quichua. A tuma komo punto di salida e organisashon i kultura di e indjannan mes. E programa a bai usa e idioma di e indjannan ora a keda probá ku alfabetisashon na spaño a frakasá. Esaki ta otro prueba ku alfabetisashon ta logra solamente ora ku ta pone sentral esnan ku mester wordo alfabetisá i sú eksperiensianan. Dor di siña e indjannan lesa i skirbi den nan propio idioma a hisa tambe nan sentimento di balor propio. Karakteristika di e programa aki ta ku e ta wordo ehekutá dor di e indjannan mes. Nan mes ta skohe esnan ku ta alfabetisa nan i esnan ku ta prepara e programanan. Delaster añanan Unesco tambe ta sali for di e punto di bista ku e maestronan mester sali mas tanto posibel di e pueblo mes.

Algun dato importante:
Investigashon a proba ku:

— un kunukero den Terser Mundo ku 4 aña di skol basiko ta produsí mas o menos 13% mas ku un kunukero ku no a bai skol. Esaki pasobra e ta hasi mas uso di métodonan moderno di agrikultura.
— muhenan ku a bai skol un par di aña tin menos chèns ku nan yiu ta muri, ku muhenan ku nunka a bai skol. E muhenan ku a bai skol ta komprondo mas lihe e informashon tokante salubridat i alimento.

Literatura: "Internationale Samenwerking"

Awe . . .
derecho di informacion:
machika,
contenido di palabra:
concientemente malinterpreta y bruha,
voz di lectura papia:
silencia!
pa Poder MAL USA.

Si awor aki,
PUEBLO,
indoctrina,
pa Poder cu NO ta respeta
libertad cu tanto E ta pretende
di ta predica,
NO reacciona,
NI protesta . . .

MAÑAN
derecho di secreto:
malamente kita,
conversacion telefonico:
skucha,
contenido di carta:
lesa,
pa despues ser usa
contra cada uno
cu e Poder kier elimina.

Si awor aki,
PUEBLO,
contagia,
pa emocionnan incontrola,
instiga contra su mes pueblo,
NO reacciona,
NI protesta . . .

OTRO MAÑAN
derecho di expresa:
brutalmente censura,
porta di emisoranan;
tur claba,
biroshi di prensa:
rista y reboltia.

y . . .
informacion mesquiña:
selecta,
educacion;
infiltra,
pa Poder malicioso
bao amenasa, mester wordu traga.
Si awor aki,
PUEBLO,
ciegamente sigi tolera
tur loke Poder comanda
y NO reacciona,
NI protesta . . .

DESPUES DI MAÑAN
wowo di pueblo:
mara,
orea di nacion:
tapa,
boca di patria:
sera!

Si awor aki,
PUEBLO NO KEDA ALERTA,
e dia lo ta mas serca cu e sa.

CLARA VIDENTE
juli 1983